

Pável István

**Egyhithű
„kommunista”
gyermeke voltam**

A borítót készítette: Pável István

Pável István

Egy hithű „kommunista” gyermeke voltam

TARTALOM

- 1. Napjaim**
- 2. Apám**
- 3. Vándorlás**
- 4. Gyenge pontjaim**
- 5. Matematika**
- 6. Megmentettek**
- 7. A kisfiú és a lányok**
- 8. Kamaszodom**
- 9. A tiszti telep**
- 10. Gyöngyi**
- 11. Tatai gimnázium**
- 12. Kaffkás lettem**
- 13. Kelenföld**
- 14. Véget érnek a diákévek**
- 15. A telek**
- 16. Munkába állok**
- 17. A dolgozók gimnáziuma**
- 18. Leérettségizek**
- 19. Szakács leszek**
- 20. A tulajdon és a pénz**
- 21. Tojásrántotta**
- 22. Bevonultam**
- 23. Dalszövegek**
- 24. A nők és én**
- 25. Két új munkahely**
- 26. A szerencse kezdete**
- 27. Bagdad**
- 28. A kurvák faluja vagy a börtön**
- 29. Nasszíria**
- 30. Sándor és Pirike**
- 31. Újra itthon**
- 32. Házasságom**
- 33. A csepeli Lenin szobor**
- 34. Korunkban**

1. Napjaim

Nehéz ébredést követő, ásitó nappalokon egyre lötyyedő fenekemen ülök, közben elszántan írok. Lejegyzek fontosnak vélt dolgokat, amiket kérnek tőlem, és amiket, reményem szerint, majd kérni fognak. A mesterséges fényben erőltetett szemem a nap végére szinte ég, kiosztva munkámért a szigorú büntetést. Így van ez rendjén minden cukrosnál, így nálam is. Amikor a 2008-ik évet kergekóros marhaként rovom pontosan dupla 54-es vagyok. Egész nap sánta madárként száll fájó bal vállamra a csend, míg az asztalon a rádió munka nélkül pihen. Elég lenne egy aprócska mozdulat, hogy megszólaljon az áramtól átjárt szerkezet. Mégis, évente, ha négy-ötször bekapcsolom. Inkább az önként vállalt csend, semmint anyagi szándékkal átszőtt információ.

Ha eljön az éjjel, legtöbbször egyedül bújok ágyba, ahol nem a napi testmozgás, vagy az esti egészségügyi futás fáradalmait igyekszem kipihenni, rendszerint reménytelenül. Rossz alvó vagyok, és különben sem álmodom, de ez nem panasz. Nem tüzel sértődöttség elhibázott évekért. Sőt, kis túlzással, még boldognak is mondhatnám magam. És miért ne ringatózhatnék e kedvező érzés nyugtató hullámain?

A minap arra a meglepő elhatározásra jutottam, gépem billentyűit verve, ha már amúgy is kockáztatom romló szemem világát, talán nem lenne teljesen haszontalan dolog saját életemről írni. Ha elkészül, elfér majd valamelyik fiókban a többi, papírra vetett értelmetlenség tetején.

Első hibám az volt, hogy megszülettem, amit követett a második, aminek lényege, a mikor és a hol? Az egypárt-rendszer kemény éveiben, a Függetlenség Napján, az akkori főellenség, az Egyesült Államok nemzeti ünnepén világra jönni? Szörnyű politikai tévedés, még akkor is, ha a születésem dátuma szinte muzsikál: ötvennégy nulla-hét nulla-négy. Nem mintha parányi, ártatlanul oázó koromban bármit is sejtennem kellett volna a nagyvilágról. Hogy is tudhattam volna, akár egy jelentéktelen részét megfejteni az okok és okozatok között terpeszkedő szövevényes összefüggések rendszerének? Erre még ma sem vagyok képes. Nem hiszem, hogy életemben bármi is másképpen eshetett volna meg. Mégis, tartozom magamnak annyival, hogy amíg még tehetem, elmerengjek a körülöttem törtéteken.

Kétségtelen, hogy életem alakulásában a legmeghatározóbb egyéniség édesapám volt, bár ahogy fejlődött önálló gondolkodásom, úgy távolodtam egyre messzebbre tőle. Attól az embertől, akinek mérhetetlen hitén is átsütött humánuma. Én más alkat voltam, másképpen vélekedtem a világ dolgairól, mint ő. De ma már biztosan tudom, kettőnk közül ő volt a jobb ember. Nem mintha valakit, valaha szándékosan bántani akartam volna, de nem is tettem sok jót másokért.

2. Apám

Apámnak nem volt könnyű élete. A második világháború mérhetetlen szenvedést keltő hullámai a huszonkilencben született, alig pelyhedző álló gyermeket idegen földre sodorták. Miután a „Lackó” partizán brigádban „Postás”-nak nevezett ifjú hazajött a jugoszláviai hegyekből, hamarosan jelentkezett a Magyar Szociáldemokrata Pártba. Belépett, mert rendületlenül hitt, egy új, kizsákmányolásmentes világban, ahol nem lesz az „ember, embernek farkasa”. Akkoriban nem volt szokatlan, hogy valaki tizenhét évesen egy párt tagja lett, miként az sem, ha olykor elgondolkodott a haza dolgain.

Napjainkban sajnálatosan sokan mossák össze a szociáldemokratákat a kommunistákkal. Egyesek nem minden politikai hátsó szándék nélkül nevezik a régi rendszer valamilyen szintű támogatóit kommunistáknak. Ám legyen, nincs is ezzel semmi gond akkor, ha tudjuk, ez csak egy adott frazeológia, és nem az abszolút, megkérdőjelezhetetlen igazság. A szociáldemokraták saját lehetőségeik szerint mindig is kritizálták a proletárdiktatúra túlkapásait, és a hatalom megszerzésére egyedül a választásokat tartották elfogadható módnak.

Téved, aki azt hiszi, hogy apámnak később bármi haszna lett volna párttagságából, a hegyekben aknaszilánktól felhasított lábával megtett, sok ezer kilométeres menetelésnek. Egy lábon kihordott tüdőgyulladástól elmeszesedett fél tüdeje. Néha, még most is hallom, ahogy esténként lélegzetvétel közben miképpen sípolt megviselt légzőszerve. De azt sohasem hallottam, hogy elégedetlenkedett volna saját sorsa miatt.

Esetleges felvetésem, hogy valamiféle jutalom járt volna mindezért, nem is értette volna meg. Ő hitt nemesnek vélt elvekben, és mindabban, amit valaha tett vagy nem tett. Hogy megpróbáljam fenti kijelentésem igazolni, egy jóval későbbi párbeszédünket idézem fel. Valamikor, az ő életében, immáron másodszor, bekövetkező rendszerváltás körül történt. Én őszinte kíváncsisággal kérdeztem tőle:

- Apu mondd, ugye nektek volt néhány hold földetek, most lehetne kártalanítást kérni. Mi kértünk már?

- Miről beszélsz, fiam? Tőlünk nem vett el senki, semmit. Mi mindent magunktól vittünk be a közösbe! - érkezett hamar, az apámhoz méltó felelet.

Ő nem panaszkodott akkor sem, amikor felismerte, hogy a volt családi tulajdon nem került jó kezekbe. Egyedül a Gyuri nevű lovát sajnálta rettenetesen. Nem „kulák” családból származott, legalább is nem vádolták meg vele. Lehet azért, mert vér szerinti nagyapám túl fiatal korában hagyta itt ezt az árnyékvilágot, és özvegy nagymamám nagyobb fia unszolására magától lépett be a tsz-be, a család „vagyonkájával” együtt. Apám, hogy megtudjak valamit a múlt csodáiról, néha beszélt a család származásáról.

- Lovas paraszti családból származunk - mondta, miközben mosolya elárulta e nagyszerű állatok iránt érzett olthatatlan szeretetét.

Néha ejtett néhány szót arról is, hogy nagyapja még ifjú korában kiutazott Amerikába, és a cowboyként félretett dollárok hozták őt hazatérte után egy parasztnál előnyösebb anyagi helyzetbe. Ez a helyzet elég jó volt ahhoz, hogy egy Engelhart-lány számára is megfelelő minőségű életet biztosítson. Igaz, a rangon alul történő házasságért ki is tagadta feleségét a nemesi címmel rendelkező család.

Apám negyvenkilencben a „haza hívására” a seregbe állt, mivel hallotta, hogy a proletárhazának szüksége van paraszti származású szolgálókra is, olyanokra, akik önként vállalják az embert próbáló fegyveres szolgálatot. Így lett ő kemény katona, aki szó nélkül tette a dolgát, amit a „haza által kijelölt” parancsnokai kiszabtak rá. Sem maga, sem családja kedvéért nem kért soha semmilyen könnyebbítést. Megtalálta, egyedül is, a dolgok nehezebb végét, amit a tisztesség ír elő azoknak, akik saját érdeküket feledve, még ügyelnek szavára.

Apám nem a katonai karrier csúcsához vezető utat választotta, amikor híradónak állt. Ha jött a nyár, a gyakorlatok ideje, amelyek mind bőven igényelték a híradó katonák közreműködését, ő rendszeresen sátorozásra kényszerült. Ment, az ólomkatona rendíthetetlenségével, mert azt kívánta tőle a haza, ahogy mondani szokta és ahogy mondani szokták tisztelt felettesei. Mi mást is tehetett volna egy akkor is fehér hollónak számító, hithű „kommunista”? Megtehetette volna, hogy kikérje magának, ha parancsnokai nem találták meg vele szemben az emberi hangnemet. Igen, ezt is megtette olykor. Hiába, ilyen a nyakas parasztvér.

Gyermekkorában látott egy századosi rangot viselő katonatisztet, és úgy gondolta, egy ilyen magas rangot elért személy biztosan elégedett lehet sorsával. Ő legalább az lenne, ha ilyen magasra jutna. Már harmincnyolc éves korában alezredesi váll-lapot viselt büszkén. Még nyugdíjba vonulása alkalmából sem kapott másikat, pedig olyankor a „haza” gyakran köszönte meg a hosszú szolgálatot egy magasabb rendfokozattal. Ám ő ekkor sem panaszkodott! Csakis ez a hozzáállás adhat valakinek félelem nélkül is tisztelhető rangot.

3. Vándorlás

Magára maradt, várandós édesanyám kilencszázötvenhárom nyarán az anyósához Battonyára utazott, hogy világra hozza első, nagyon várt gyermekét, a nővéremet. Ha jött a nyár, a „haza” rögtön katonáért kiáltott:

- Gyere István! Teljes ellátással vár egy jó kis táborozás!

És apám ment minden zokszó nélkül.

Alig egy évvel Battonyai látogatása után az ismét terhes törékeny alkatú anyám Sajószentpéterre, a nővéréhez utazott, hogy világra hozza két kiló hetven dekámat. Apukám e két eset után is zokszó nélkül ment, ha menni kellett, ám családját ezután már elkerülte az újabb gyermekáldás. A régi, kocsis bölcsesség szerint, a jól húzó lovat kell ütni, ezért is helyezték apámat oly gyakran máshová. Ha valahol a dolgok nem folytak az előírt mederben, őt „szólította a haza”, mondva, hogy hagyjon ott minden visszahúzó dolgot, kispolgári megszokáson alapuló kényelmet, és induljon nyomban rendet tenni! Mert a rend az élet sava-borsa!

Mire negyedik általánosba jártam, már kétszer laktunk Budapesten, kétszer Vácon, míg Tata csupán egyszer élte át komikus igyekezetünket, amivel megpróbáltuk elérni, hogy némiképp felidézzük a magunk mögött hagyott korábbi otthonunk semmivé tűnt hangulatát. Jaj a legyőzötteknek, és én a vágyaimmal együtt le voltam győzve, minden költözközköskor. Sajnáltam mindannak elvesztését, amit még nem egészen egy éve szívszorító bánattal üdvözöltem. Ezen a helyzeten nemigen javított, hogy Vácon egy iskolaátszervezést is megértem. Tatán viszont, tanulmányaimnak negyedik évének közepén csak olyan suliban volt hely, ahol nem volt felső tagozat. Így az ötödik osztályt már a hetedik iskolában kezdtem el, ahogy bizonyítványom ezt hitelesen tanúsítja. Talán nem járok távol az igazságtól, ha úgy vélem, a kedvezőtlen tulajdonságokat hordozó génjeimen kívül ezek az események is hozzájárultak legkárosabb szokásom kialakulásához. A sok környezetváltás hatására egy idő után, mint egy kóborló idegen, aki csupán a játékszabályt igyekszik megfejtetni, oly tétlenül szemléltem, hogyan zajlik körülöttem az élet, s mint játszanak egymással a gyerekek. Volt idő, mikor még közénk kíváncsoztam, ám mire maguk közé hívtak, rendszerint már tudtam, hogy lassan jön a sorstól az újabb pofon, a fájdalmas búcsúzás mindentől, ami addig környezetemhez kötött, tárgyakhoz, személyekhez egyaránt. Ezért később már nem is akartam szünetben az osztálytársak közé állni és önfeledten játszani velük. Csak fájna nekik a közeli búcsúzás. Kívánhatja ezt valaki, aki már megtapasztalta, milyen érzést szül a kényszerű elválás? Sajnos, én pontosan tudtam, hisz már annyiszor éreztem plátón utazva a megrakott tehergépkocsi büzös leheletét. Mivel csak ritkán álltam be az osztálytársaim közé, hogy játsszak velük, a játék pedig rémesen komoly felkészülés a felnőtt életre, így én nem is készültem fel rá rendesen! Tudom, más katona-gyerek is költözött sokat. A nővérem például pontosan annyit, mint én. Ő mégis másképpen élte meg gyerekkorát. Balszerencsémre, nekem van még egy gyenge pontom. Menthetetlenül balkezes vagyok! Ez ma, liberális korunkban már alig érthető hátrány. Na de a szocializmusban, ha valaki dacolni mert a minden emberfiától elvárhatóval, és nem tudott vagy nem akart olyanná válni mint a többiek, az maga volt az érthetetlen, felmérhetetlen rettenet.

Az ötödik osztályban már legalább a hetedik, az írás szépségeire oktató tanító vagy tanár akarta görcsös igyekezettel megmutatni, hogy majd ő megtanítja nekem, melyik a „szép” kezem, amivel minden rendes ember ír. Nem engedték balkezem használatát, pedig az volt az ügyesebb, ezért egy lehetőségem maradt, a ravaszkodás. Csak akkor róttam papírra a betűket, ha a tanár az osztálynak háttal állt, vagy a helyére ülve, tekintetével a naplóba mélyedt. A

kedvező pillanatig elgondolkozó arcot vágva tartottam jobb kezemben az íróeszközt, és vártam, gyakran túl sokat, olykor nem is maradt elég idő a feladat elvégzésére. De örökké a világ sem áll, előbb-utóbb eljött az én időm is. Ilyenkor átdobtam balkezembe a tollat vagy a ceruzát, és sebesen írni kezdtem. Persze hibásan és csúnyán. A kényszer szülte kapkodás csak rontott minden „alkotásom” külalakján. Ráadásul a leírt szavakon átsikló balkezem összemazsolta a jobb sorsra érdemes füzetet. Tanárainm sohasem jöttek rá miért. E talányt egyébként nem is akarták megfejteni, mert magabiztosan kezelve jobb kezüket, e nélkül is be tudták vésni írásaim „szépségért” a biztosan kijáró egyest. Nem lennék igazságos szüleimmel, ha nem említeném meg, hogy ők az esélytelenek lelkesedésével próbálták - többször is - meggyőzni az éppen aktuális tanerőt, hogy ez nálam nem pusztán szeszély: végzetesen balkezes vagyok. Pedig abban az időben sem volt mindenki csont „zaza”, még ha kényszerből együtt vonított is a többi farkassal pusztán azért, hogy a farkából ki ne nézzék. Akkor is alkottak okos cikkeket, amelyek néha még meg is jelenhettek. És közülük némely arról szólt, hogy a jobb kéz használatának minden áron történő erőltetése ágybavizelési problémákat okozhat éjjel. Az pedig nem vezethet eltúlzott magabiztossághoz. Hiába, mindenért fizetni kell! Csak nem biztos, hogy annak, akinek a számlát végül benyújtották. Nem, ez nem jelenti, azt, hogy ártatlan vagyok. Nem kívánom a végsőig tagadni, tévedtem, hibáztam én is, bár talán nem többször, mint a legtöbb múltó boldogság után kajtató egyén. Mindenesetre ötödik osztálytól némileg javult a helyzet, és Tatán járhattam ki a nyolcadik osztályt, nem költöztünk tovább! Legfeljebb még kétszer, de ezek a városon belüli vándorlások nem róttak további terhet rám. Csupán egy gond maradt. Nagy úr a megszokás! - én továbbra is mindent kívülről szemléltem. Legjobb példa erre egyik osztálytársnőm velem való kapcsolata. Mielőtt a padtársnőm lett, nem volt túl jó tanuló. De nem volt buta sem, így rájött hamar, hogy jól jár, ha rám figyel. Úgy van, hisz akkoriban még nem ittam el az eszem. Hónapokig is megmaradtak bennem azok a mondatok, amikkel egy-egy tanár leadta a szoros tanmenet diktálta anyagot. Ha később valamit visszakérdeztek, én könnyel morogtam az orrom elé a - számomra egyszerűnek tűnő - helyes feleletet. Persze, mindezt oly halkán, hogy csak padtársnőm hallotta meg. És mint mondtam, ő nem volt buta, nyomban jelentkezett, rendszerint egyedül az osztályban. Sejtette talán, így készül a kitűnő bizonyítvány. De minden jónak egyszer vége szakad! Sajnálhatja, hogy nem ültem mellette az egyetemig. Később úgy hallottam, nem is jutott el addig, az egykori mintagyerek. Talán kozmetikus lett belőle? Az nem rossz foglalkozás! Megvan abban is egy boldog élet maroknyi esélye.

4. Gyenge pontjaim

A magamról eddig lefestett kép nem elég árnyalt! Azt sugallja, hogy mindenért csak a körülmények voltak a felelősek. Persze ez igaz is akkor, ha a génhibáimat függetlennek vesszük tőlem, hiszen azokért valóban nem vagyok felelős. Logopédus hathatós segítségével, harmadikos koromban tudtam az első „r” hangot kiejteni. De nem csak ezzel a hanggal voltak gondjaim. Kijelentésem igazolására idézek is egy óvodás koromban tett kijelentésemből, amely azóta is gyakran csal mosolyt a család még élő tagjainak arcára.

- Ojgi bácsi, tessék fejkapcsolni a víjanyt, melt jönnek a kampuszok!

Ma sem értem, hogy miért csak az „r” betű helyett tudtam kiejteni az „l” betűt, de kétségtelenül így volt. Mi esélye lehetett az idegen nyelvek elsajátítására annak, aki az anyanyelvén is csak nyögvenyelősen képes megtanulni a használandó hangkészletet? Pontosan annyi, mint nekem!

Nem állítom, hogy akkoriban minden tanító örömét lelete a testi fenyítésben. Folyamatos gyakorlással némelyikük mégis magas szintet ért el e tevékenységben. A legkifinomultabb módszert egyik számtan tanárnőm alkalmazta, persze kizárólag nevelési célzattal. A jobb sorsa és magatartásra érdemes gyerek pajeszát felfelé húzta, aminek következtében szegény büntetett ültéből egyre feljebb emelkedett, és amikor már majdnem egészen kiegyenesedett, a „pedagógus” gyorsan elengedte, majd behajlított mutatóujjával egy „kokót” nyomott a diák még nem teljesen összeforrt kutacsú kobakjának legtetéjére. Hiába, a gyermeknek akkor még nem voltak jogai! Miért is lettek volna? Hiszen nem voltak a szülőknek sem. Más világ az, ha a tanár ver és nem a tanárt verik!? A mai időkben mind gyakrabban előforduló szülői, diáki atrocitások arra intenek, ne legyek a hajdani tanítóimmal szemben igazságtalan! És valljam be, találkoztam olykor tanári jóindulattal is, hiszen még oroszból is rendszeresen megkaptam a kettést, amíg csüggedten koptattam az általános iskolák összefirkált padjait.

Egyéb hibáim mellett még maximalista is voltam. Igyekeztem minden tevékenységemet hibátlanul elvégezni, ha a szemlélődésen kívül egyáltalán tettem valamit. Pedig tehettem volna. Néha megírhattam volna a házi feladataimat, esetleg bepakolhattam volna a táskám rendesen, de távol állt tőlem minden efféle ármányos szokás. Szabadon gondolhatná bárki, hogy az összes rossz tulajdonságom megemlítettem már. De nincs olyan rossz kiinduló helyzet, amin egy kis „jóakarattal” és kitartó munkával ne lehetne tovább rontani. Az én sorsom viszont egyáltalán nem volt rest, a sok rosszra rá is tett még egy lapáttal. Azok a fránya betűk, számomra millió ismeretlen törvény alapján, szinte mindig szavakká állnak össze! Hát igen, egész életem során a szabályokból eredt a legtöbb bajom. Nem is szeretem őket azóta sem! És közülük a helyesíráshoz kapcsolódók törtek különösen sok borsot kisméretű, ezért könnyen felhúzható orrom alá. Édesanyámnak jobb dolga is lehetett volna, mint naponta órákig tartó közelharcot vívni velem, azon fennköltnek látszó cél érdekében, hogy néhány hibátlanul leírt mondatot kicsikarjon belőlem. Mélyen reménytelen próbálkozás volt, hiszen ma sem tudok helyesen írni. Emlékszem, hogy egy néhány soros tollbamondáskor súlyos hibával írtam le egy egyszerű szót. Okulásképpen egy oldalon keresztül kellett gyakorolnom az eltévesztett szó helyes leírását. Egy órán át tartó, némi fenyegetőzést sem nélkülöző gyözködés után, jó tíz perc alatt elkészültem az adott feladattal. De miért is ne lettem volna kész vele, hiszen már akkor is könnyen rávehető voltam minden ostobaságra. Nos, ezután már csak egy rövid mondatot diktált le anyám. Én azonnal észrevettem benne a bűnös szót. Most megmutatom! Vagy mégsem? Elbizonytalanodva gondolkozni kezdtem.

- Igen, ez az a fránya szó, amit, annyiszor le kellett írnom. No nincs itt semmi baj, én két „t”-vel írnám, de nyilván rosszul tudom, ezért is kellett annyiszor gyakorolnom. Résen vagyok, nem hagyom magam becsapni! Leírom eggyel.

Persze, az ilyen ravasz kérdésekre nem olyan könnyű a helyes választ megtalálni, különösen akkor nem, ha tudjuk, mily gyakran változik meg egy-egy helyesírási szabály. Ha már szép sorban ismertetni kezdtem hibáim halmazát, azt is be kell vallanom, hogy nemigen szerettem az irodalmat sem. Nem értettem, mitől jó egy-egy próza vagy vers, ezért képzeltem bután, hogy olyat mindenki tud írni. Mindenki? Igen, köztük én is. Természetesen nem a fogalmazásaimra kapott hármass osztályzataim alapozták meg vélekedésemet, hiszen azokkal semmiképp sem tűnhettem ki a szürkeségből. Gondoskodott erről a magam által felállított szabály. Csak azokat a szavakat használtam egy-egy írásbeli során, amelyekről úgy véltem, hogy többé-kevésbé hibátlanul le tudom írni. Hallatlan bölcsesség volt ez részemről, mert így, egész általános iskolai tanulmányaim során nyelvtanból is elkerültem a bukást.

5. Matematika

Ha játszani akartam, csak egyvalakire számíhattam biztosan, a nővéremre, mert ő mindig velem együtt költözött. De jött a felsőtagozat, és kiderült, hogy számára a matematika nem lesz egy sikertárgy. Ő nem hitt abban, mint én, hogy az egy olyan tudomány, amely hasonlít az élethez, hiszen az emberek és lépéseik éppen úgy kiszámíthatók, mint egy-egy számtanpélda. Nos, visszatérve a nővéremre, neki nem volt szíve-szottyja a tantárgyak királynője. Kérésemre egyre gyakrabban érkezett az alábbi felelet:

- Pisti, értsd meg, most nem játszhatok veled, meg kell írnom előbb a matek házi feladatot!

Mikor már nagyon bosszantott az efféle elutasító válasz, felajánlottam, hogy majd én megoldom leckéjét, neki majd csak a füzetébe kell átmásolnia. Elkértem tőle a könyvét és a füzetét, megnéztem bennük, hogy eggyel magasabb osztályban mivel is keserítették a diákok életét, és néhány perc alatt megoldottam az előírt feladatot. Talán ez az élettől lopva kicsikart sikerélmény is hozzájárult ahhoz, hogy rájöttem, nem vagyok annyira elveszett gyerek, mint korábban gondoltam. De hogy is lettem volna elveszett? Hiszen, ha nagy ritkán világgá indultam, pár óra alatt mindig rám találtak. Hatalmas örömet adott a felismerés, hogy végre lett egy tantárgy, amiben jó vagyok. Már tudtam, ha valaha valamit tennék saját sikeremért, lenne egy archimédeszi pont, amelyen keresztül kifordíthatnám sarkából a világot. Úgy hetedikes lehettem, amikor meghírdették a „Kis matematikus” versenyt. Egy óra alatt néhány agyafúrtnak szánt feladványt kellett mindenkinek megoldani. Két hét múlva négyszemközt gratulált a matematika tanár:

- Pistám, csak így tovább! Megyei szinten helyezést értél el.

A következő órán az osztály előtt is „megdicsért”:

- Kis Pável, a dolgozatod kétszeresen lepott meg. Először is, összesen három „t” betűvel írni, hogy „tehát”... Másrészt, nem is volt benne más hiba.

Azóta sem tudom, miért nem indulhattam el az országos versenyen? Talán, mert Komárom megye hirdette meg, és nem lett belőle országos mozgalom, vagy nem bíztak bennem tanárain? Ki tudja ezt ma már, és ki csodálkozik azon, hogy életem első sikere után vérszemet kapva, megkérdeztem a gimnázium harmadik évét akkor végző édesanyám:

- Anyu, mondd, valamit segíthetek neked matematikából, esetleg fizikából?

- Nem lenne rossz!

Milyen érdekes, a tankönyv és jegyzetfüzet alapján elkészített példákhoz fűzött néhány észrevételem után anyám megszerette a matematikát, fizikát. Később ötösre érettségizett belőlük, míg én nyolcadikban is alig értem el a hármas jegyet.

6. Megmentettek

A mostani tizenvalahány évesek annyi mindent hallanak a korábbi rendszerről, az átkosról. Csak azt nem mondja nekik senki, hogy előbb-utóbb akkor is győzedelmeskedett a jó. Édesapámat, munkájának elismeréseként, végre nem csak katonai táborozásra hívták, hanem életében először a Magas Tátrába mehetett, oda kapott két személyre és három hétre szóló beutalót. Egyetlen gond volt csupán, hogy előszezon, így iskolai tanítási időt érintett. Akkoriban illett minden jutalmat elfogadni, még ha nem is volt benne sok köszönet, mert különben, hamar „megtalálták” a rosszakarók a visszautasítás mögött megbúvó rendszerellenességet. Mit is lehetett volna tenni egy ilyen szituációban? A kapott jutalmat nyilvánvalóan nem lehetett visszautasítani. Bennünket, gyerekeket sem lehetett egyedül hagyni, még kevésbé egy szomszédra bízni. Szerencsére megszületett a kézenfekvő megoldás: a Pável nagymamához, Battonyára kell bennünket adni, ott járhatunk iskolába is. Ezen döntés következményeként egyéni csúcsomat tovább javítottam, mikor a nyolcadik általános iskolába írtak be. Nemigen maradtak bennem erről a három hétről rossz emlékek. Egyetlen kivétel az olvasás nevű tárgy volt. Mivel Tatán nem értem el jobb jegyet, mint közepes, így battonyai olvasás jegyem sem érdemelhetett jobbat, pedig volt egy nyúlszájú osztálytársam, az ő érthetetlen szavakkal elővezetett olvasására négyest kapott. Nem gondoltam akkor, hogy rövid idő múlva egy ily mérvű „igaztalanságot” később észre sem veszek majd. Összességében Battonya nem volt teljesen idegen pálya. Gyermekkoromban a vakációk idejét rendszeresen ebben az országhatárhoz közeli nagyközségben töltöttem, és ez némi állandóságot hozott az én igényeimnél lényegesen mozgékonyabb életembe.

Az említett kitérővel együtt négy éve laktam Tatán. Már barátokat is szereztem, elértem, hogy a többi gyerek játszott velem. Sőt, egyiküknek még az életemet is köszönhetem. A Fényes strand négy meseszép, egymással összefüggő forrásból álló forrásainak a kristálytisza vizében látszott a hét-nyolc méter mélyről előtörő megannyi légbuborék. Ráadásul az egyik forrás alkotta tó partja egy erdőbe ért. Ennyi szépség mágnesként vonzotta a fürdőzni vágyó gyermekeket. Köztük engem is, pedig még nem tudtam úszni. Egy kora nyári napon harmadmagammal a forrás hideg vizében lubickolva töltöttük az iskolalátogatásból elcsippentett röpké szabadidőt. A fürdőhelyül választott tó alja fokozatosan mélyült, így nem is egészen értem a történeteket. Amint araszolva egyre beljebb és beljebb tévedtem a tóban, a lábam alól egyszerűen eltűnt a meder. Persze, én nem estem pánikba, hiszen e szót sem ismertem még. Ott lent a víz alatt arra gondoltam, hogy a szabadulás mögöttem csak egy lépésnyire lehet, ezért kezmemmel vízszintes irányban evezni kezdtem, miközben böszön ugráltam a meder alját vészesen közelítő lábammal. Biztos voltam benne, hogy hamarosan elérem a partot. Egy idő után a többiek úgy gondolták, hogy nem kéne kivárni, míg a víz alatt eljutok a tó másik oldalára. Talán azért voltak türelmetlenek, mert kint a parton gyorsabban szállt az idő? Ki tudja! A lényeg az, hogy Tibor nevű pajtásom nem habozott tovább, egy kéznél lévő matracra pattant és segítségemre sietett, majd a hajamnál fogva segített fel a matracra. Miután apró grimaszokat vágva végighallgattam társaim véleményét az agyam mennyiségét érintő, hirtelen aktuálissá érett kérdésben, sikertelen kézmozdulataimat kezdtük közösen elemezni, csak akkor vált teljesen egyértelművé, hogy a mellúszásszerű kézmozdulatok jutattak a biztonságos parttól jó tíz méternyi távolságra.

Pár év múlva egy tatabányai szénbányákba történt vízbetörés káros hatását nagyteljesítményű vízszivattyúk bevetésével próbálták megszüntetni, aminek következtében a tatai forrásokból eltűnt a víz.

7. A kisfiú és a lányok

Ideje, hogy említést tegyek a szebbik nemmel történő kapcsolataimról is. A kezdet még annyi jóval kecsegtetett! A szomszéd Katival szeretttük egymást. Emlékeimbe minduntalan visszatér egy, majd' ötven éve történt párbeszéd, miközben kézen fogva megyünk, ő az óvodába, én az első osztályba:

- Pistike én mindennél jobban szeretlek. És te?

- Nekem a második legfontosabb vagy az életemben! - válaszoltam elérzékenyült arccal.

- De miért csak a második? - duzzogott a kis Kati.

- Mert a hal, az egy étel, és azért eszünk, hogy éljünk, és én érted akarok élni - igyekeztem helyre hozni az iménti baklövést.

Érte éltem - még vagy egy fél évig, amikor jött az újabb költözés. A következő kalandom mégis Battonyán történt. Még hét éves sem voltam, mikor Mártival egy kukoricagóréba mentünk, hogy szexeljünk egyet. Nevetséges kísérlet volt, amikor a két meztelen nemi szervet egymáshoz tettük, nem is tudtuk igazán, hogy miért, ráadásul egyikünké sem állt készen a normális működésre. Minderről mit sem tudtunk. Csak csodálkoztunk azon, ez lenne az a nagy durranás? Néhány év múlva, mikor már számomra is nyilvánvalóvá vált a sikertelenség oka, a nyári szünetben, szokás szerint elindultam jelezni az ismerősöknek, megérkeztem nyaralni. A néhány évvel idősebb Mártiból közben gyönyörű nő lett. Ő szólított meg.

- De jó, hogy megérkeztetek! A nővéred is itt van? Küldd át, majd dumcsizunk egyet.

Eszembe jutott a sikertelen kísérlet, és a gondolat, hogy most bizonyára már más lenne az eredmény, égő pírt varázsolt alig pelyhedző államra. Márti csodálkozva nézett rám.

- Hát ilyen félénk lettél? Eszem a lelked! Gyere közelebb, hagy adjak neked egy puszit! De most veszem észre, még köszönni sem köszöntél nekem. Mondd csak, mi lett veled?

Nem tudtam erre mit mondani! Csak egy dolgot éreztem biztosan, hogy számomra a szex, a szerelem, az iskolánál egy cseppet sem lesz sikeresebb menet. Hiába hagytam ott minden városban egy-egy nagy szerelmet, amelynek elvesztését majd sokáig lehet sajnálni, most már a legtöbbjük nevére sem emlékszem. A „halas” kis Kati ezért kivétel a sorban, mert úgy tizenvalahány évvel később még összehozott vele a sorsom. Többször is találkoztunk, bár régen kihűlt a gyermekként lobogó láng, soros szerelmét mégis zavarta a mennyasszonya körül megjelent férfi. Ezért lassan el is maradoztak látogatásaim.

8. Kamaszodom

Korábban sohasem tűnt fel, hogy a nők csúcsos pulóvert viselnek, és a strandon jóval nagyobb fürdőruhával takargatják magukat, mint a gyakran csak fecske nadrágba öltöző férfiak. Érdekes találmány volt ez az úgynevezett fecske nadrág. Az egyik oldalon megköthető, így oldható is volt egyben, ami lehetővé tette a nyílt színen történő, nem szeméremsértő nadrágcserét. Ekkor már az osztályban a legtöbb lánynak szépen gömbölyödött a melle, és nekem állandóan lesnem kellett őket. De hasonló csoda esett meg a szomszéd nénikkel, sőt még a tanárnőkkel is. Ha némi szerencsével jókor álltunk a kis Zsuzsiék erkélye alá és édesanyja izgatóan méretes keblével oda kiállt, úgy jó tíz centire nyúlt túl a két duzzadó gömb az erkély korlátján. Ebben az időben költözött a honvédségi lakótelepre egy új család, és vele két gyönyörű lány. Néhány hét után a fiúk a lakótelepen tiszta szívből imádták a két isteni lényt. Nem nagy meggyőződéssel álltam be a sorba, mégis a nálunk vendégeskedő unokatestvéremmel egy szerelmes levelet írtam a fiatalabbiknak. Bár először nekem a nővére, a Babus tetszett, de apukám azt tanácsolta, hogy egy hatodikos fiúhoz túl öreg egy hetedikos lány, foglalkozzak inkább a hozzám illő ötödikes húgával. Elfogadtam javaslatát, ezért címeztem első szerelmes leveletem a fiatalabb, égő vörös hajú Juditnak. Nem kaptam durva vagy fájó elutasítást, a nemiség külső jeleit már magán viselő lánytól. De azért fájt az első kosár. Különös fintora a sorsnak, hogy a Tatán megismert család később Budapesten is szinte a szomszédunk lett. Mára Babus maradt az egetlen kapocs, aki iskolás múltamhoz köt, különösen, hogy nagymamám halálával a battonyai látogatások is elmaradtak.

Ennek az újonnan érkező családnak minden tagja összehaverkodott családommal. Babus a nővéremmel, én a két lány bátyjával, még a szülők is összejártak néha egy kis kanasztázás ürügyén. Csak Judit és köztem nem alakult ki soha az általam remélt viszony. Nem sokáig voltam a két lány feltétlen imádója, mert újra megszólalt a szívem jelezve, hogy megérkezett életem első igazán nagy szerelme.

9. A tiszti telep

A Bacsó Béla úti „tiszti telepet” a városközponttól néhány kilométernyi távolságban, közvetlenül a laktanya mellé építették. Álmos reggeleken honvédségi busz vitt bennünket, gyerekeket az iskolába. Majd a tanítás vége után ugyanez a busz hozott vissza mindenkit a napközben csendesen ásító telepre. Természetesen csak azokat az iskolásokat érte az ingyen buszozás szerencséje, akiknek volt türelmük megvárni a tanítási órákhoz nem különösebben igazodó honvédségi járatot. A tavaszi olvadások idején én gyakran indultam gyalogosan hazafelé. Olyankor az olvadó hólébe egy fél gyufaszálat dobtam és követtem lejtőn lefelé tartó útján. Az apró fadarab el-eltűnt az aszfalt és a még jeges hó közötti, kis „csermely” által vájt alagútban. Én ilyenkor egy alkalmas helyen vártam, hogy mikor tűnik fel újra az útjára bocsátott kis hajóm. Sajnos már akkoriban is szépszámmal akadtak az úton csapadékvíz elnyelők, így előfordult, hogy mire haza értem, elúszott egy fél doboz gyufa. Nem csoda, hogy ilyenkor órákkal később vetődtem a telepre, mint a honvédségi busz. Akik viszont megvárták az indulásig hátralévő bő fél órát, azok alaposan kihasználták perceit. Az ekkor történő verekedések során hosszú időre eldőlt, ki a legény a gáton, és kit mekkora tisztelet illet meg.

Ahogy egyre fejlődött a gyermekek közössége, az idő is elérkezett, amikor a harminc, majd egykorú fiú két, ellentétes falkába, vagy ahogy akkor mondtuk, bandába állt. Tanítás után illetve hétvégeken a két tábor kemény lovagi csatát vívott egymással. Előbb a lakótelepen lévő nyárfákról letört egyenes ágakból készült kardokkal, dárdákkal hadakoztunk, és mint gondos fegyverkovácsok készítettünk magunknak védőpajzsot is, ki mit talált, abból. Így vívtunk egymás közt kétkezi harcot. A fejlődés nem áll meg soha! Gyermekes csatározásaink során mi is gépesítettünk. Beindult a csúzli háború. De még innen is volt tovább! Érdekes, hogy pont egy békésnek látszó tevékenység teremtette meg erre az esélyt.

A lakótelepen zöldellő végtelen fűmező adhatta az ötletet az első katonának, hogy nyulakat tartson. A feladat egyszerű volt. Készíteni kellett egy emeletes nyúlólat, venni kellett bele két-három vemhes anyanyulat. Naponta csak pár percnyi fűvágás egy sarlóval, és néhány hónap alatt alaposan megszorodott a tapsifüles állomány. Lám, nem csak a rossz példa ragadás! Kis idő múlva nyulakat tartott majd minden harmadik család. Rendszerint a fiúknak jutott a megtisztelő feladat, hogy a nyulaknak fűvet vágjon, ezért is alakult ki az a szokás, hogy fűvágás közben szünetelt a háborúskodás. És fű akadt épp elég. Nem is ez szülte a nagy ötletet, hanem a nyúlketrec ajtajának a készítése, amely jócskán fogyasztotta az U-alakú szegeket. Mivel sok családban maradt belőle, kézenfekvőnek tűnt az ötlet, hogy készítsünk hozzá való csúzlikat, és azokkal háborúzzunk tovább. Nem tudom, szükséges-e megemlíteni, hogy az U-szöges fegyver nagyságrenddel veszélyesebb a hagyományos csúzlinál. Így, felnőtt fejjel, már meg is tiltanám használatát.

Ma sem tudom, mi döntötte el, hogy végül ki melyik táborhoz csatlakozott. A lényeg az, hogy az engem megmentő Tibor a másik csoport vezére lett. Félelmetes külsőt kölcsönzött neki az indián homlokszalag, amelyben egy kakastoll jelezte a fiú tekintélyes rangját. Nem is csoda, hogy az U-szögek kedvenc céltáblájává vált. És aki keres, az talál, még ha csak egy esztelen U-szög is az „illető”. Igen, megtörtént, az egyikük éppen telibe találta Tibor kedvenc tollát, közvetlenül a tövénél, alig néhány centire a vezér jobb sorsra érdemes szemétől. Ettől mintegy varázsütésre, egyszerre láttuk be többen is.

- Ne tovább, ez túl veszélyes!

Végleg letettük a fegyvereket, és ez hozzájárult ahhoz, hogy nagyobb baleset nélkül teltek el a korai gyermekévek. Ma sem látom a mélyben meghúzódó okot, vajon miért és éreztem magam jól azon a lakótelepen? Talán azért, mert már négy éve egy városban éltem, vagy azért, mert a katona gyerekek könnyen átérezték, mitől is szorul össze az ember torka, ha egy rendes sorsú, mondjuk nem katona gyerek tőlünk megkérdezi:

- Miért, nálad az nem természetes, hogy a barátság egy életre szól?

Nem, nem csak a barátság nem szólt egy életre nálam, de ahogy később megtapasztaltam, sajnos a nála is fontosabb szerelem sem.

10. Gyöngyi

Gyöngyike szép volt nagyon! Fekete hajához hófehér bőr és kék szem tartozott, amiben messziről is észrevehetően ragyogott az emberi értelem. Mindezen csodát fokozta a két, anyányi méretűre nőtt női mell. Nem is tudom hogy és mikor vett észre, de még nevet is adott nekem. Alkatomról, és egy akkoriban olvasott novella főhőséről Gömböckének nevezett. Nagy megpróbáltatás volt számomra, amikor egy iskola szervezte mozi-látogatáson új szerelmem a mellettem lévő székre helyezte melléhez képest kicsi, ám engem mégis felettébb izgató fenekét. A ballada a katonáról című szovjet filmet vetítették. Tekintetem gyakrabban tévedt szomszédom szép arcára, mint a mozivászonra. A film meghatotta a jólelkű lányt, és én a tehetetlenség dühével szemléltem az arcán legördülő fénylő cseppeket. Akkor szembesültem először az emberi kiszolgáltatottság csüggesztő érzésével.

Már rég megtanultam úszni, de még midig szerettem a források vizében fürdeni. Éppen az egyik tóból kivezető lépcső vékony fakorlátjára támaszkodtam, amikor a fürdésre ráunó Gyöngyi szembe jött velem. Kecsesen viselte testén a parányi vízcseppeket. Milyen irigyen figyeltem őket, különösen a két lágyan ringatózó keblén csillogók keltettek bennem hatalmas irigységet. Mindig szerettem volna hinni, hogy a lány zavara akasztotta össze formás lábait, de a lelkem mélyén sejtettem, hogy megbotlott csupán, megteremtve számomra a remek alkalmat, hogy legalább egy rövid pillanatra érezzem az anyányi melleket, amelyek kapaszkodó karomhoz értek. És milyen jó, hogy kapaszkodtam, mert zavaromtól megroggyanó lábaimmal könnyen a vízbe eshettem volna, míg így gond nélkül mosolyogtam, mintha nem először esett volna meg velem, hogy majdnem férfiként értem egy mellhez. De Gyöngyikét ez nemigen zavarta. Mélyen a szemembe nézve, kedvesen szólt hozzám.

- Bocsi Gömböcke.

Mit ne mondjak, megfordult velem a világ. A lábaim hirtelen rogyadozni kezdtek, nehezen bírva el az akkor még alig ötven kilóm. Ekkor jöttem rá, rövidesen fel kell fednem érzéseimet. Igen ám, de az unokatestvérem most nem volt kéznél, hogy legalább egy átlagos külalakú és helyesírású szerelmes levelet megírt volna a nevemben. Nem is maradt számomra más út, mint egy személyes vallomás.

Az egyértelmű volt, hogy Gyöngyit barátnői társaságából nem ragadhatom ki egy gyors szerelmi vallomás idejére. Ezért gondoltam arra, hogy a lakásán keresem fel, közben még az is meglehet, az úton találkozom vele, és akkor mindent elmondok neki. Mire a szükséges kitárulkozáshoz elég erőt gyűjtöttem, beköszöntött a fűtési időny. Mégis naponta újra és újra elképzeltem, amint felkeresem őt, és bevallom szerelmemet.

Lakásunk akkortájt a lakótelep szélén, egy kétszer négy ikerházas utcácskában volt. Télvíz idején cserépkályhákból próbáltunk némi hőt előcsalogatni. Nem működtek jól a kémények, ezért gyakran az egész szobát vastag füst árasztotta el. Ilyenkor egy rövid időre kinyitottam az ablakot, hogy kiszellőztessek. A füsttől megfájdult fejem rendbe tétele egy kicsit több időt igényelt. Ilyenkor indultam el sétálni. Télen is csak egy rövid kabátot kaptam magamra, hiszen úgy véltem, kicsi, alig hatvan centis kerületű fejem átlegegőztetése nem tarthat túl sokáig. Sétáim gyakran Gyöngyike szülei házáig vezettek. A rendezett kertű családi ház a város másik végén volt, de mit számított nekem a hideg, a távolság, amikor önbizalom szülte elhatározással szerelmemhez indultam!

- Majd ma mindent elmondok neki! - ismételtettem magamban konokul.

Általában az út felénél már tudtam, hogy az nap nem akarok találkozni Gyöngyivel, mert nem lenne elég erőm beteljesíteni célom. Csupán egyetlen egyszer jött velem szembe, miközben én elszántan néztem a lábai alatt boldogan fekvő köveket. A dolgoknak az volt a megszokott rendje, mire megérkeztem a megfelelő ház elé, már pontosan tudtam, a legjobb az lesz, ha másnap vallok szerelmet neki. Ilyenkor egy darabig még néztem a szoba leengedett redőnyeinek porosabb felét, és megpróbáltam elképzelni, mivel is foglalkozhat odabent a nyolcadikos lány. Nem tartottam magam szerencsétlennek, mert Gyöngyi egyszer sem érkezett akkor haza, amikor én éppen a házuk előtt szelőztettem a fejem. Akkoriban nem is sejtettem még, hogy mily gonosz tud lenne az élet!

11. Tatai gimnázium

Nyolcadik osztály után, hála matematikából elért eredményemnek, felvettek a tatai gimnázium matematika-fizika tagozatára. Büszke voltam magamra. Abba a gimnáziumba járhattam, ahol édesanyám is tanult. Úgy éreztem, hogy egy hagyomány kezd kialakulni, ahogy ez más családokban is lenni szokott. Külön örömet okozott nekem a tudat, hogy egy osztályba kerültem szerelmem legjobb barátnőjével, Neskával. Reméltem, hogy ő majd elmondja Gyöngynek, milyen okos fiú vagyok! Iparkodtam is rendesen jó jegyeket szerezni. A tatai gimnáziumban a legfurcsább tárgy számomra a gyakorlati foglalkozáson okított műszaki rajz volt.

Már régen nem kellett dobálnom egyik kezemből a másikba az íróeszközt, így egyértelműen kiderülhetett, hogy a balkezem sem sokkal ügyesebb, mint a jobb. Az első félévben műszaki rajzaimra kettesnél nem is kaptam jobb jegyet. Ezért fogadtam örömmel Babus ajánlatát, hogy majd ő elkészít helyettem egy osztályzásra váró házi feladatot. A segítség várható értékét növelte, hogy Babus ebből a tárgyból mindig ötöst kapott. Végül mindkettőnk hatalmas meglepetés ért. „Közös” rajzunk csak kettes jegyet érdemelt. Be kellett látnom, a műszaki rajzhoz olyan tehetségtelen vagyok, hogy még egy jó rajzoló sem érhet el az én nevemmel közepes jegyet. De nem csüggedtem, hiszen nem voltam minden tantárgyban ennyire béna. Még az év elején történt, hogy a tornatanár felmérte, diákjai mennyi idő alatt futnak le hatvan métert. Az osztály tagjait párosával állította össze, hogy fokozza a versenyszellemet. A szellemmel többnyire nem volt semmi gond, ám a futás... Nos volt, aki a kívánt szintnek megfelelt. Én Gyöngyi egy hajdani osztálytársával kerültem össze, és hallgattam, hogy a korábbi nyolcadik „Á” osztályosok, miképpen biztatták ellenfelem. Rohantam inam szakadtáig! A hatvan méter alatt vagy kétszer összekuszálódtak lábaim, mégis győztem! De meg is lett a jutalma lázas igyekezetemnek! Az osztálytársak között ezután már nem volt fontos, hogy ki, melyik iskola, melyik osztályából jött. Már csak egy dolog számított, hogy egy csapat lettünk. Egy igazán jó csapat! A legjobb eredményeket mégis a matematika hozta számomra. A félév végére már hét ötösöm volt a naplóban. Miért is ne lett volna? Hiszen oly könnyen osztották ott a jelest! Elég volt hozzá egy, a többiekétől alapvetően eltérő megoldás. A matek példáknek meg alaptulajdonságuk, hogy többféleképpen lehet közelíteni hozzájuk. Egyszer a tanár kihívott felelni valakit az osztályból, az megismételte a kérdést, majd kezébe vette a krétát, mikor felharsant szavam:

- Tanár úr! Tanár Úr!

- Na mi van Pável, elrontottunk valamit? - érdeklődött a mesteri pedagógus.

- Nem!

- Akkor, miért zavarod meg az órát?

- Én már kiszámoltam, hogy mi az eredmény!

- Ennyi idő alatt? Nem is vetted még kezedbe a tollad!

- Ezt fejben is ki lehetett számolni!

- Na jól van, írd fel az eredményt a táblára! Ha tévedsz, kapsz két egyest, egyet matematikából és egyet magatartásból is, mert feleslegesen megzavartad az órát!

Persze a felírt eredmény húsz perc múlva helyesnek bizonyult. Az egyetlen gondot kedvenc tárgyaimban - természetesen a fizika is idetartozott! - az jelentette csupán, hogy gyakran elszámoltam magam. Ezt tudva, mindent kétszer számoltam át. Azonban még ezzel együtt sem

kellett egy-egy faladat elkészítésére feleannyi idő, mint amennyi rendszerint rendelkezésre állt. Túl szégyenlős voltam akkoriban! Ezért, ha egy olyan számolási hibámra akadtam, amit nem lehetett nyom nélkül kijavítani, akkor a hibás részt satírozással tüntettem el. Nagy baj volt ez, mert minden tanárom úgy gondolta, elég áthúznom a hibás számítást.

Mivel egy-két dolgozatom külalakjára kiutalt egyes még hagyott épp elég esélyt arra, hogy egyszer végre Gyöngyi fülébe jusson, milyen okos is vagyok én, ezért csak később hagytam el véglegesen a satírozást.

- Időm pedig annyi van, hogy az rettenet! - gondoltam magamban.

Ó, milyen drágán megfizettem e szörnyű tévedésért! December eleje lehetett, mikor apám szavaira minden összeomlott bennem.

- Jó hírem van, gyerekek. Hétfőtől Pesten dolgozom, és az ígérték, hogy hamarosan adnak lakást is. Örüljtek, hiszen mindig szeretettek ott lakni!

- Az akkor volt, apám! - válaszoltam, miközben bőszen próbáltam visszatartani záporként hullani kész könnyeimet. Nem maradt már akkorra mondanivalóm Gyöngyinek. Nem mondhatam neki, már ne szeress, én úgyis itt hagylak hamar! Február első napjaiban Budapestre költöztünk. Egy darabig még leveleztem korábbi osztálytársammal, akiről tudtam, hogy jóban van nagy szerelmemmel. Majd ezt a kapcsolatot is megsemmisítették a rám váró események.

12. Kaffkás letterem

Még el sem költöztünk Tatáról, máris történt egy újabb, további életemet meghatározó tévedés. Mindenki tévedhet, még édesapám is. Nem volt könnyű helyzetben, mikor egy másik városban kellett új iskolába íratni gyerekeit. A közeli, igen neves gimnáziumi intézményben, a matematika-fizika tagozatos osztályban második nyelvként a franciát okították, amíg Tatán az angolt. Magam is belátom, képtelenség lett volna bepótolnom francia nyelvből egy félévnyi, számomra fényévnyi lemaradást. Apám egyébként sem hallotta tőlem soha, hogy matematikus vagy fizikus szeretnék lenni, ezért nem érezte áldozatnak, hogy nem tagozatos osztályba megyek. Azt gondolta, a katonai főiskolára anélkül is felvesznek majd, ha eljön az ideje. Nem is itt volt a kutya elhantolva, hanem ott, hogy új osztályfőnököm, jó húsz évvel oda érkezésem előtt, apáca volt. Nemigen szerette a „kommunistákat”. Miért is szerette volna, hiszen ők vették el élete célját és értelmét. De miért is gondolta, hogy egy tizenöt éves fiún kell kitöltenie a bosszúját? Hiszen miről tehettem én egyáltalán? Még ötvenhatban is csak két éves voltam! Hogy pólyám hol pottyantotta le az ügyeletes babahordó golya, ahogy nem az én érdemem, úgy nem is az én hibám. Járt az osztályába tábornok gyereke is, mégis egy vidékről, még csak nem is a minisztériumba helyezett alezredes gyermekén kellett megtorolni igazságtalanul átélt sérelmeket? Szerintem nem volt ez igazságos, sőt, még csak osztályharc sem, amit vívhatott volna egymással Erzsi néni és apám. Így lett volna igazságos, hiszen mindketten hittek valamiben! De én...

Új osztályfőnöknőm tanította a matematikát. Az első órán, miután végignézte az iskolai átjelentő iratot, komor jóslásba bocsátkozott.

- Úgy, te vidéken ötös voltál? Ez derék dolog, ám én majd megmutatom neked, hogy nem tudsz annyit, mint nálam egy kettes tanuló!

Hurrá, itthon vagyok! Újra a régi, a már ismerős eset, én valahol új vagyok, és a tanár máris úgy utál, mintha már évek óta borzolnám fesleni kész idegzetét.

Erzsi néni hamar hozzálátott ígéretének végrehajtásához. Az első héten írt, hibátlan dolgozatom külalakjáért megkaptam az első egyest. Nem gond, ez nekem mindig is kijárt! Még akkor is, ha gyorsan elkészült munkámban nem volt eltitkolni való számolási hiba, ami igényelte volna a minden tévedést jótekonnyan elfedő besatírozást. Az viszont, hogy a tanárnő meg sem próbálta értelmezni dolgozatom tartalmát, az már valóban új eset volt számomra. Én azonban továbbra is bíztam magamban, ahogy mindig is szoktam. Reméltem, egyszer majd kiszólít felelni, és akkor az egész osztályt elkápráztatom. Álmodoztam arról, hogy milyen lesz, ha végre megmutathatom, hogy Tatán miért is kaptam egy félév alatt hét ötöst. És eljött az én időm! Erzsi néni felelni hívta egy gyenge képességű és tudású osztálytársam. Szegény, már a kérdést sem értette. Nem is csoda, hogy hamarosan feladta reménytelen küzdelmét a számok és betűk halmazával. Közben a helyemen én már megoldottam a feladatot. Miután Erzsi néni a helyére küldte a sikertelen kísérletezőt, én következtem.

- Most megmutatom! - futott át rajtam a boldog gondolat.

Mosolygós arccal nyúltam a szivacsért, hogy még a nyomát is eltüntessem a táblára írt zagyvaságoknak.

- Mit csinálsz Pável? Ne töröld le! Inkább fejezd be a megkezdett feladatot!

- Tanárnő kérem ezt, nem lehet befejezni, rosszul van elkezdve az egész.

- Tehát nem tudod befejezni?

- Nem, mert nem lehet!

- No, akkor te is egyest érdemelsz!

Nem örültem az újabb egyesnek, de még reménykedtem, hogy a következő felelő majd meggyőzi Erzsi nénit, hogy jó szándéka ellenére tévedett. De ez a remény is nyomban dugába dőlt, amikor az új felelőhöz szólt.

- Dezső, töröld le a táblát! Te új feladatot kapsz!

Alig egy hónapja jártam Budapesten iskolába, de kedvenc tárgyamból már volt két vétlen egyesem. Még ettől sem törtem meg, csak amikor a volt apáca, Erzsi néni újra felelni hívott.

- Gyere Pável, felelj a kettesért!

Ezután éreztem rá arra a keserű ízre, hogy elveszett az eddig biztosnak látszó támaszom, a matematikába vetett hitem. Nem is tudom, hittem e ezután valamiben is oly vakon, mint odáig a tárgyak királynőjében. Pedig kellett volna, hiszen hit nélkül csak kallódik az ember!

13. Kelenföld

Budapesten szép, új lakásba költöztünk. Az akkoriban rohamos gyorsasággal épülő Kelenföldi lakótelep szélén, a környező villanegyed szomszédságában, egy hatvanlakásos panelház magasföldszintjén tudhattam magaménak egy fél szobát. Külön szobám volt Budapesten! Efelett érzett örömöm fokozta, hogy a kényelmes központi fűtés télen is megkímélt a cserépkályhából áradó füst jellegzetes szagától. Sajnos, mégsem mondhatom el magamról, hogy végre megfogtam az Isten lábát. A visszavonulásra mindig is kész természetem nemcsak a matematika tanárnőmtől kapott hathatós támogatást. Kisebbrendűségi érzésemet fokozta, hogy olyan, nálam többnyire idősebb és magasabb, villanegyedben élő gyerekekkel kerültem kapcsolatba, akiknek a szülei igen jelentős pozícióban voltak. Csak hármat emelnék ki közülük. A majd tíz évet külföldön dolgozó diplomatát, vagy a Fővárosi Tanács felső vezetésébe tartozó anyukát és az „x” sportszövetség elnökét. Bizony, ilyen szülők gyermekei vélték a mi házukban megtalálni - az őket egyre inkább fojtogató lakótelep gyerekeivel vívott - harcukhoz a szövetségeseiket. A nem rég átadott katona házba költözött néhány különösen vonzó boszi, illetve szép jövő előtt álló boszi-növendék. Igaz, a helybéli fiúk őket kissé más ok miatt tartották vonzónak, mint a házban lakó srácokat. A helybéliek tatai gyerekekkel ellentétben, az U-szöges csúzlíknál jobban kedvelték az ökölcsatát. Amíg a soros páros csatázott, addig a két tábor egymással szemben állt, és hangosan biztatta azt a versenyzőt, aki épp a becsületükért küzdött. Ha valamely tábor egyik tagjának nem tetszett egy idétlen biztatás, máris megvolt a következő páros. Érdekes, sohasem történ meg, hogy a két „galeri” teljes táborral esett volna egymásnak. Most, végiggondolva a történeteket, akkor még volt zsványbecsület. Elképzelhetetlen lett volna, hogy valaki összerugdal egy földön fekvőt, vagy ne állt volna meg a harc egy „Te jobb vagy haver!” tartalmú elismerésre. Csak győzni akartunk, és nem megalázni.

A sörről jut eszembe. Mi is korábban kezdtük az alkoholfogyasztást, mint ahogy ezt megengedték különböző rendeletek. Amíg csak magunk szervezte házibulikon ittunk, nem is volt semmi baj. A csoport fiatalabb tagjai is jól megfértek az idősebbek között.

Engem is rendszeresen meghívtak a hétvégi házibulikra. Bár előfordult az is, hogy néhány lehajtott pohár után meg akartak győzni arról, hogy bent a szobában épp esik a hó. Engem soha sem zavart egy kis viccelődés. Már óvodás koromban is többször hangoztattam büszkén:

- Ha megnövök, majd színész leszek, mint a Rátonyi! Csak én megírom magamnak, amit előadok.

Hogy végül is mennyire fogadtak be a kelenföldi társaságba? Jól példázza ezt, egy húsz évvel későbbi eset. A Kornél nevű étteremben a múlt csodáin rágódtam éppen, amikor egy magas férfi lépett be a félig üres terembe. Kezében természetesen állt a drága teniszütő. Az arcát befedő szakáll alatt ismerőst véltem felfedezni. Érdeklődve szólítottam meg.

- Bocsí. Csak nem te voltál a.... Józsi?

- De, és még most is én vagyok!

- Sajnos, most bármely tinédzser srác közelebb van ahhoz a Józsihoz, aki te akkor voltál! - véltem elgondolkodó hangulatomban.

Vagy félóráig beszélgettünk még a régi szép időről, amikor Józsi így szólt hozzám.

- Most már mennem kell. De mondd, hogy is hívnak téged? - És én mindig felnéztem rá?!

Mindenesetre nem voltunk lázadók, ugyan mi ellen is lázadtunk volna? Talán az ellen, hogy szüleinknek nem jutott ránk elég ideje? Még szerencse, hogy találtunk magunknak közös időtöltést. Éppen a Fegyveres erők napját ünnepelte, akinek ünnepelni volt kedve. A maroknyi fiatal másképp döntött. Csak úgy játékból, ám roppant zajosan masírozásba fogtunk a katonai ház előtt. Kinek is volt ez a tréfásnak szánt ötlete? Ki tudja már! Csak az a biztos, hogy egyszer csak egy rendőrautó fékezett mellettünk. Kiszállt belőle az egyenruhás „közeg”, és az okmányaink iránt érdeklődött. Mint ahogy ez már korábban nem egyszer megesett, Józsi vette át a kezdeményezést. Rongyos, ám márkás farmeréből, kaján vigyorral az arcán vette elő viseltes személyiét. Szerencsétlen járőr egy gunyoros pillantást vetett rá, majd a biztos palimadár fogás örömeivel nyitotta ki. Tekintete megakadt a ritka vezetékneven.

- Csak nem a fia....?

- Hogy is tagadhatnám? - vigyorgott Józsi.

Bíbor színre váltott a rendőr arca.

- Na, menjenek! De egy tanácsot azért adok. Elmúlt már tíz óra, és sokan nem tudnak aludni a házból, ezért is érkezett az őrre a sok bejelentés - búcsúzott a megengyhült hatóság fejét csóválva. Látszott rajta a ki nem mondott kérdés: - Mi lesz a szocializmusból, ha még a rendszer legelkötelezettebb tagjainak is ilyen gyermekei vannak?

Pedig nem volt velünk semmi gond! Még a csapat szétesése sem ekkor kezdődött. Inkább az adta meg a kezdő lökést, hogy az idősebb fiúk úgy gondolták, ezután szombat estéjüket vendéglátóipari egységekben töltik. Rólam és két másik, még nálam is fiatalabb haverról messziről ordított, hogy nem vagyunk még nagykorúak. Ezért szép lassan leszakadoztunk a hangadónak számító idősebb fiúkról, és egyre inkább saját magunknak kellett elfoglaltságot szerveznünk szabadidőnk eltöltésére.

A kétfelé szakadt társaság tagjai között alig egy év alatt formálissá vált a kapcsolat. Miközben akadt még egy-két említésre érdemes eset. Történt egyszer, hogy házunkból a legszebb lány szalagavató bulijára meghívta az összes nagyfiút. Mi hárman, akik között erre az időre már szoros barátság alakult ki, ebben nem voltunk érdekelve. Csak másnap hallottuk Zoltántól a hírt, hogy a kis termetű Gábor egészen jól érezte magát, és egy egészen újszerű táncba kezdett. Ennek a táncnak az volt a sajátossága, hogy az ökölvíváshoz meglehetősen hasonlító karmozgással járt együtt. Ez önmagában még nem jelentett volna gondot, ám ha az öklök eltaláltak egy-egy gyanútlan arcot, a helyzet már változott. Nos éppen ez esett meg a kérdéses időben. Nem is értem miért, de a képen talált legény az elszenvedett balesetét erősen nehezményezte. Már ment is volna neki a Gábornak, aki szintén nem volt rest, így gyorsan előkapott egy viseltes riasztópisztolyt. Hogy mégsem itt kezdődött a baj, ezt jól jelezte, hogy támadója rögtön megmerevedett. Ám amikor a vérszemet kapó Gábor a levegőbe lőtt, nyilvánvalóvá vált a fegyver veszélyességét illető tévedés. E felismerés után repült az első szék Gábor hátának. A kialakult kézítása miatt nyomban véget ért a tánc. Pár perc múlva a táncolók jelentős része épületen kívül a bent még a nyertesnek látszó félre várt. Gondolom, udvarias stílusú kérdéseket kívántak feltenni szegény haverjainknak, akik rövid latolgatás után felmérték a helyzetet.

- Gábor, te ökör! Ha már elővetted a fegyvered, legalább ne sütötted volna el! Na, most már mindegy, hívjuk ki a rendőrséget, akkor előbb-utóbb majdcsak épségben hazajutunk.

A rendőrség kiérkezett. A fiúk boldogan mentek eléjük, ám a rendőrök elhúztak mellettük, és bementek az iskola kapuján, majd gondosan bezárták. Érdekes leosztás volt! Bent a rendőrök, kívül az egymásnak menni kész „harcosok”. Ki hinné, hogy ezután mégis békésen oldódott meg az eset? Hiába, az élethez szerencse is kell!

A fenti történetből ítélve talán komiszabbnak tűnhetnek fel ezek a játékos fiúk, mint amilyenek a valóságban voltak. Nem voltak ők rosszak, csak játékosak. Igen, játékosok voltak! Közülük többen játszottak nem is egy hangszeren. Ezért alakítottak egy beatzenekart. Talán még most is szeretettel emlékeznek rájuk a Fehérvéri úti iskolák tanulói, akiknek szalagavatóján ők húzták a talpalávalót. Legsikeresebb számuk a „Mi lesz veled emberke?” címet viselte, ezt rendszeresen visszatapsolta a lelkes hallgatóság, élükön a „Moon Dogs” együttes lelkes kísérő tábora.

Az érdekesebbnél érdekesebb játékok közül a legnagyobb feltűnést mégis az akkoriban forgalomba kerülő „C” film nevű fogamzásgátló kéretlen reklámozásával érte el a „nagy csapat”. Ez a kis show rendszerint a nagykörúton vagy más hasonlóan forgalmas helyen, az alábbi forgatókönyv szerint történt. Az egyik fiú elkiáltotta magát:

- „C” fim reklám!

A rövid jelenetben a nő szerepét vállaló Józsi megállt, és felvette a terpeszállás bokafozással pozíciót. A férfi szerepet előadó fiú megnyálazott ujjain a „C” film lappal egy határozott mozdulattal hátulról - látszólag - felhelyezte a nagyrészt mechanikus védelmet nyújtó antibébi eszközt.

- Te hülye, a tojásom! - felkiáltással fejeződött be az előadás.

A játék vége után, mintha mi is csak rendes járókelők lettünk volna, úgy mentünk tovább, néha még ötven-hatvan métert is, míg valaki közülünk ismét el nem kiáltotta magát.

- „C” fim reklám!

Mindenesetre a csoport három benjaminja között kialakult barátságot is meg tudta keseríteni valami, egy az első pillanatban ártatlannak látszó dolog: a hétvégi telek.

14. Véget érnek a diákévek

Hála Erzsi néni hathatós segítségének, úgy éreztem, megcsalt a matematika, ezért már nem is szerettem annyira. Nem volt kedvem iskolába járni. De miért is szerettem volna koptatni az iskolapadot? Az érettségi nekem jót nem hozhatott. Azt sem tudtam, mi szeretnék lenni. Apukám biztos volt benne, hogy katonatiszt, én meg abban, hogy bármi más!

Már közelgett a második év vége, már látszott, hogy orosz nyelvből pótvizsgázni fogok, amikor a rám nehezedő nyomás furcsa változást eredményezett. A hirtelen keletkező erős szédülés rávette, hogy felkeressem körzeti orvosom. A százhetvenes vérnyomásnak rögtön megtalálta az okát.

- Idegi megterhelés, nem kéne mindent olyan komolyan vened! - javasolta.

Eljött a vakáció. Amíg a haverok egész nyáron a már ismertett humorukkal szórakoztatták egymást, én egy jó külsejű orosz nyelvtanárnőhöz jártam, aki segített felkészülni a megállíthatatlanul közelegő pótvizsgára. Szerettem feljárni a vonzó tanárnő lakására. Miért is ne, hiszen akkoriban már alig kísértett nappal Gyöngyikém emléke, bár esténként azért még gyakran álmodoztam róla.

A sikeres pótvizsga után együtt kezdhettem korábbi osztálytársaimmal a harmadik gimnáziumi osztályt. Új osztályfőnököt kaptunk. Ki hitte volna, hogy hiányozni fog a szigorú apáca, Erzsi néni! Az igaz, hogy nem szeretett engem, de néhány kedvencén kívül sokunkkal így volt. Akadt olyan osztálytársnőnk is, akit azért csapattott ki az iskolából, mert a hajára sütő napfény elárulta, hogy festi. Erzsi néni érdekes egyéniség volt. Minden apró hibáért szabadon választható szorgalmi feladatot írt elő. Egy ellenőrző otthon felejtéséért húsz pótfeladat megírását követelte, míg az óráján történt beszélgetésért mindössze tízet rótt ki. Minden osztályfőnöki órán előbb a fiúk vonultak ki az első padsor és a tábla közötti térbe hajvizitre. Megvizsgálta frizurájukat és felírta magának, hogy a következő órára tíz új példa megoldása mellett kinek is kell leváogatnia haját. Majd a lányok következtek. Náluk köpenyvizit állapította meg, hogy kinek túl rövid a köpenye. Ha valamelyik lánynak rövidnek találta vizsgált ruhadarabját, levettette vele, ilyenkor a fiúk a padban a kedvező ki- illetve belátás érdekében lejjebb húzódtak padjaikban, míg szegény, a köpenyénel is rövidebb szoknyát viselő lány pirulva várta, hogy Erzsi néni némi mondanivaló kíséretében kibontsa a köpeny felvarrását. Ezért a műveletért ötven szorgalmi példát kért megoldani. Természetesen a következő órára már a megfelelő hosszúságban felvarrt iskolai ruhában kellett megjelenni. Persze a szabályokat akkor is ki lehetett játszani. Volt olyan fiú, aki év elején előre megoldott könyvéből ötven szorgalmi példát, ezután egész évben ezeket a feladatokat mutatta be, ha sikerült kiharcolni egy büntetést. Ekkor már nem okozott gondot, hogy melyik kezembe vegyem az íróeszközt, mégis feltűnt, hogy milyen hasonlatos a szocialista és az egyházi iskolák szigorúsága. Már nem haragszom Erzsi nénire. Tudom, hogy sok jó dolgot is köszönhetek neki, többek között azt, hogy megtanultam elénekelni Archimedes törvényét.

- Minden vízbe mártott test, kis angyalom, a súlyából annyit veszít, kis angyalom...

Még alig voltam harmadikos, amikor kiküzdöttem magamnak a „szemét” titulust. Ez nem is olyan kis dolog, rajtam kívül ez még a Kaffkában is keveseknek sikerült. Egy országos felmérés keretén belül próbálták megállapítani egyes középiskolák tanulóinak matematika tudását. Két óra alatt kellett négy feladatot megoldani. Úgy az első óra felénél tarthattunk, amikor letettem a tollat.

- Na, mi van, Pável, nem tudsz több példát megoldani? - kérdezte gúnyosan a kémia-biológia és pszichológia szakos tanár, aki arra vigyázott, hogy ne puskázzunk.

- Én tudnék, de az első három feladatot már megoldottam, és jobb jegyet fogok kapni, mint ahogy most állok.

- És az iskolád becsületére nem gondolsz?

- Szép kis iskola az, ahol egy kettes tanulónak kell megvédeni az iskola „becsületét”.

Ma már látom, a kétségbeesés szülte duzzogás szerencsétlen volt. De szerettem volna ki-harcolni az alábbi választ.

- Oldj meg minden feladatot, és utána majd megnézem, mit is tehetek érted!

Boldogan fogadtam volna el a felajánlott segítséget. De nem, nem ez következett! A tanár engem szemétnak nevezett, még meg is fenyegetett, hogy majd ő megmutatja, milyen is a „magyarok istene”. Az esélyem a jó tanuláshoz hosszú időre elveszett, ám matematikában továbbra is értem el sikereket. Ha valaki nem értett valamit egy-egy új témakör ismertetésénél, akkor a tanár hozzám küldte.

- Erre nekem nincs most időm! Menj oda a Pávelhez, majd ő elmagyarázza neked - javasolta többször is.

Szívesen segítettem bárkinek, aki megkért rá, hiszen nincs annál jobb dolog, ha valaki úgy, ahogy a tévében a nagyok, szabadon oszthatja az észet. Különböznék sem volt olyan sok siker-élményben részem, hogy ne becsültem volna meg mindegyiket. Milyen érdekes, amikor a matek tanár a számomra elérhetetlennek tűnő hármas jegyet osztogatta, nem jutott eszébe a nevem. Ekkortájt kezdtem az iskola mellé járni. Kapóra jött a korábbi orvosi vélemény, hogy idegi alapon magas vérnyomásom van. A gimnáziumban egy-két napos hiányzás esetén elfogadták az ellenőrzőbe írt szülői igazolást is. Anyukám aláírását még a kacsa balkezemmel is elég hitelesen le tudtam körmölni.

A harmadik osztály novemberében járhattunk éppen, amikor az új osztályfőnöknek feltűnt, hogy szinte minden tárgyból bukásra állok. El is küldött az iskola pszichológusához, hogy megkeresse az okát, miért rosszabbak a jegyeim, mint a képességeim?

A pszichológus megoldatott velem néhány tesztet. Sillabusz segítségével megállapította, hogy 135-ös az intelligencia hányadosom, de mivel öt hónappal már elmúltam 16 éves, amely korhoz összeállították a feladatsort, így 125 pontot tartott igazságosnak rögzíteni. Mit bántam én, több is veszett Mohácsnál, különösen, hogy felajánlotta, segít nekem beilleszkedni, csak tegyek meg mindent a jó jegyekért. Igen, ő be is tartotta ígéretét. Erről meggyőződtem másnap a magyar tanárnőm, Erzsi néni régi barátnője.

- Pável, nekem beszélhet bármit egy pszichológus, én félévkor úgy is megbuktatlak a rémes helyesírásiad miatt.

Ezután persze már gyorsan következett a teljes összeomlás, év végére mintegy háromszáz óra hiányzást igazoltam magamnak. Csoda, hogy egyáltalán bizonyítványt kaptam. Persze ettől nem függött semmi sem, hiszen a négy tárgyból bekövetkezett bukás ugyanazt az eredményt nyújtotta. Négy tárgy, és ezek közül kettőt, a biológiát és a kémiát a hajdani feladat-vigyázó tanította. Micsoda véletlen! Igaz ő a harmadikból, pszichológiából is meg akart buktatni. Mivel ezt a tárgyat a matematikához hasonlóan logikusnak találtam, szégyelltem volna a bevéssett „karót”, így javításra jelentkeztem. A tanár meglepődött, hogy javítani akarok, majd miután végignézte a naplót és látta, hogy pszichológia nélkül is két tárgynál többől állok bukásra, ezért semmiképpen sem pótvizsgázhatok, nagy kegyesen teljesítette kérésemet. A

Kaffka Margit gimnáziumban eltöltött évekből egy testnevelő tanárral szembeni viselkedésem szégyellem a legjobban. Egész életemben alacsony, ám mokány felépítésű alkat voltam, akinek természet-adta izmait gyakran változó vastagságú hájréteg fedte. Mindent összevetve az osztályban sok nálam magasabb fiú irigyelhette fizikai erőmet. Év végén a fiatal testnevelő tanár felajánlotta, hogy valamilyen tornaszeren mutassak be egy tetszőleges gyakorlatot a hármas osztályzatért. Én értékeltem a jóindulatát, mégis teljesen mindegy volt nekem, hogy kettest vagy hármaszt ír be a bizonyítványomba.

- Tanár úr, nekem a kettes is éppen megfelel! - válaszoltam őszintén.

- Fiam, ha nekem valaki a főiskolán azt mondja, hogy tornából valaha kettest adok egy nem mozgássérült gyereknek, megvertem volna a sértéséért! - jelentette ki feltörő indulatával küszködve a derék tanerő.

Természetesen nem adott kettest nekem. Ma már tudom, nemigen volt emberségesebb tanárom.

Már csak két észrevételem maradt ebből a korszakomból. A sok lógás miatt olyan becsületet szereztem az osztálytársak között, hogy a mindössze két és fél év ottlétem ellenére még ma is rendszeresen meghívnak az érettségi találkozókra, és minden - a volt osztálytársak között eltöltött - alkalom szépít valamit az akkor és ott eltöltött idő felettébb vegyes emlékein.

A Kaffkában töltött éveknek másik emlékezetes eredménye az volt, hogy egy-egy Reviczky Gyula vagy Tóth Árpád vers megtanított tisztelni a szó mestereit, akik közül, soha ki nem törölhető módon, Romhányi József őrzi az első helyet.

15. A telek

Amikor szüleim először említették, hogy lehetőség van elérhető áron egy telket venni, még örültem is neki. Nem gondoltam rá, hogy ez a vásárlás miképpen fokozhatja bennem a kívül-állókénti szemlélődés nyomasztó érzését pusztán azzal, hogy hat-hét évre meghatározza hétvégi tennivalóim sorát. Amikor az emberi kapcsolataimban kezdett minden a helyére rázódni, vettünk egy telket Budaörsön, ahol a helyi tsz értékesítette kiöregedett gyümölcsösét, mivel a fák újraültetésénél gazdaságosabbnak ítélték a terület felparcellázását.

Amilyen sok rosszat okozott nekem a telek, annyi örömet adott apámnak. Mikor a rendszerváltás során szinte minden összeomlott, amiben hitt szegény, már csak a telek okozott örömet neki. Hiszen kint, a szabad ég alatt végzett munkálkodás lopta vissza életébe a gyermekkorát idéző paraszti munka hangulatát.

Hogy mért adott nekem boldogtalanságot a telek? Mert amikor végre már voltak barátaim, nekem nem maradt rájuk időm, hiszen hétvégén várt a sok elvégzésre váró munka. Az öreg fákat ki kellett vágni, a gépi művelésű őszibarackosban kövérré hízott a tarack, gyökerei irtásra szorultak. A Törökugrató aljában lévő telek földjén bőségesen „termett” a kavics, a szikla, ezek kiválogatása után már alig volt nehezebb az ásás, mint betörni a szűzföldeket. Saját készítésű formákba öntöttük a kerítésnek, a szőlőknek és fák kordonjainak szánt betonoszlopokat. Az oszlopok felhasználása viszont annyi ásást igényelt, hogy az ásó szinte már hozzánőtt a kezemhez. Nem véletlen, hogy amikor kis Trabantba préselve megérkezett a család, az ásó már messziről előre köszönt nekem.

- Szia, azt hittem már nem is jössz ezen a hétvégén!

Mikor a telek már úgy-ahogy rendben volt - de miként is lehetne egy telek teljesen rendben? - következett a hétvégi ház. Nem volt könnyű az alig huszonöt négyzetméteres pincét kiásni, falait kibetonozni és szigetelni az időnként minden pincét megtöltő kóbor víz ellen, de megoldottuk a feladatot. Szerencsém csupán a Marcella típusú faházzal volt, összeállításában már nem kellett részt vennem. Évek munkájával, egymás után jelent meg a telken az elektromos áram, a víz, a gáz, és ez mind további munkát jelentett számomra. A nagyon unt hétvégékbe némi változatosságot hozott, ha aput ügyeletbe osztották, mert akkor a haverokkal tölthettem egy boldog szabadnapot. Végiggondolva életem, tisztán látom, hogy a telek nélkül nem jártam volna annyit az iskola mellé, mert hétvégén találkozhattam volna barátaimmal. Mi lett volna belőlük, ha hétköznapi nem lógnak annyi velem? Nem is merek erre a jogosan felmerülő kérdésre gondolni. A tanítási időben tett mozi látogatások alatt nem gondoltam volna, hogy a barátság egyetlen vita nélkül is megkophat egyszer. Egymás közötti kapcsolatunkat sikeresen lazították a máskor, máshol eltöltött sorkatonai évek, a változatos, vidéken, illetve külföldön végzett munkám. Ám az elhidegülés fő okai a lányok voltak. Ki-ki másképpen és máshol vélte megtalálni párját, és később, miután megtaláltuk, ketten is elköltöztünk a kerületből. Manapság már évek, sőt lassan évtizedek múlnak el anélkül, hogy a három jó barát újra találkozna. Lassan meg kell szoknom a gondolatot, hogy a barátság a katona gyerekeken kívül másoknál sem tart egy életen át.

16. Munkába állók

Nem tudtam még, hogy számomra a harmadik gimnáziumban elért évvégi bukással véget értek a gyermekévek. Annak idején, a Fehérvéri úton minden gyár falára ki volt téve egy FELVESZÜNK feliratot büszkén hirdető tábla, amelyen vagy tíz-tíztizenkét felirat sorolta fel a fontosabb betöltésre váró állásokat. Az akkori Kismotor- és Gépgyár bejáratánál függő táblán a benzin-mosói állás felkeltette érdeklődésemet. Nem igazán értettem, miért kell a benzint mosni, viszont milyen más állásra számíthattam volna tizenhét évesen két befejezett gimnáziumi évvel a hátam mögött, ha ráadásul még a szüleimtől sem kívántam elfogadni segítséget az álláskeresésben. Így is melós, az akkori uralkodó munkásosztály tagja lehettem. Ma már tudom, micsoda „hülye duma” volt ez. De akkor jelentkeztem a különösen hangzó állásra.

A munkakör alig háromféle tevékenységből állt. Az öntödéből kikerült motorblokkokról nagynyomású levegővel kellett a homokszemeket lefúvatni, később a további szerelésre váró alkatrészekről petróleummal mostuk le a kisebb-nagyobb zsírfoltokat, végül a késztermékeket mindenféle zsírt jól oldó benzines tisztogatással készítettük elő a festésre. Egyértelmű, hogy az utóbbi rótt nagyobb megterhelést jobb sorsot érdemlő bőrünkre. Nem volt az a védőkesztyű, amely akár egy félórát kibírta volna az arrogáns benzin vegyi támadását. És nem volt az a zsíros kézkrem, ami jelentősen enyhítette volna a kézfájást. Mindezek ellenére jó, hogy erre a helyre vezetett végzetem, hiszen felettébb érdekes munkatársakkal dolgozhattam együtt. Aligha van olyan író, aki regényében ennyi különleges embert összehozna egyrakásra. Az új kollégák közül kétségtelenül a legérdekesebb egyéniség Dr. Cs. volt. A hajdani gróf, országgyűlési képviselő, a szovjet csapatok megérkezése után erősen kényszerpályára került. Bár doktori címét nem vehették el, az ügyvédi praktizálás jogát igen, mint ahogy elvehették tőle jó pár évre a mozgási szabadságot is, amikor munkatáborba utalták.

- Nem tudta felmérni, hogy a felszabadulás után mi vár magára, ha itthon marad? Miért nem ment ki nyugatra? - érdeklődtem átérezve nehéz helyzetét.

- Tudod fiam, a történelem során mások is voltak úgy, hogy nem hagyták el a hazát, bármilyen nehéz sorsot is kellett ott átélniük. Én magyar vagyok, bárhogyan is van, ideköt végzetem! - érzékenyült el a hetvenvalahány évével és jogászi diplomával még mindig munkára szoruló, régen szebb napokat átélt főúr.

Furcsa, általam ismeretlen világ tárult fel előttem a gróf úr szavai nyomán. Megtudtam tőle néhány dolgot, például azt, hogy élt régen egy országgyűlési képviselő. Milyen motorral motorozott, amíg tehetett, és hogyan védekezett az „átkosban” egy gróf kisasszony a teherbe esés ellen. Pontosabban azt, hogy miért is volt a „C” film elődje egy madzag végére kötött szivacs darab. Mennyi ifjú kíváncsiságot felkeltő adat? Ezen ismeretekért nagy ár cserébe, hogy kezemen a benzintől kiszáradt bőr estére megvörösödött?

Egyre kevésbé tartoztam büszkén az „uralkodó osztályhoz”, és egyre biztosabban éreztem, valami nincsen rendben. És van valamilyen más igazság is, mint amelyet naponta láttam a tiszti telepen.

A rendszerváltás után különösen gyakran jut eszembe volt kollégám gerinces magatartása, amelyhez képest szálnalmas minden magyarázat, hogy ki és miért hagyott el hazát. Nem hinném, hogy azok voltak az igazi hősök, akik egy-egy kedvezőtlen politikai változás miatt itt hagytak csapat-papot, hogy lényegesen magasabb életszínvonalon „szenvedhessék” tovább életüket, mint itthon maradt honfitársaik. Nyolcvankilenc után hazatérve meg nagy magyarnak hirdetik maguk!? Vajon mit szólna ehhez Dr. Cs. gróf úr? Bocsásd meg Uram a vétkeinket! A

valami nincs itt rendben érzést erősítette a Kutya nevű kollégám esete is. Első találkozásunk alkalmával udvariasan kérdeztem az ötvenes éveiben járó, kövérek alkatú férfit:

- Hogy szólíthatom magát?

- Szólíts csak bátran Kutyának.

- Egy embert? Ugyan már!

- Nem olyan rossz név az. Jobb, mint az elvtárs vagy a hamisan csengő úr! - jött a gyors felelet.

- Akkor legyen inkább szaktárs! - került elő az újabb javaslat.

- Ebben az önző világban nem társa már senki senkinek! Hadd legyek én csak egy jóindulatú Kutya!

- Legyen! - egyeztem bele.

Később tudtam meg, hogy Kutya a „Jehova tanúi” nevű szekta híve volt. Emiatt elmeorvosi intézetbe került, ahol többször is elektrosokkos kezeléssel kívánták kiirtani bolondságnak ítélt hitét. Micsoda rettenetes bűn! És én erről mit sem tudtam volna, ha a gimiben egy kicsit szorgalmasabb vagyok! Szegény ember, mikor rájött a roham, hangos szóval kiabálta:

- Akasszátok fel az orvosokat!

Ekkor gondoltam rá először, nincs olyan állam, amelynek meg lehetne engedni, hogy előírja polgárainak, miként gondolkodjon, érezzen, esetleg miben is higgyen. És ez az időnként elő-előtörő gondolat alakított úgy, hogy felnőtt koromra szabadelvű lettem.

Különös világot ismerhettem meg a két férfi kolléga beszélgetései során. Persze, csak a köztes állapot rövid ideje alatt, amíg Kutya eljutott depressziójából a hangos, kötelet igénylő rohamáig.

A harmadik kolléga egy nő volt, néhány évvel a nyugdíjkor előtt. Az ő számára a másik kettő osztályidegen volt, pont olyan, akik ellen harcolni kell. Ő harcolt is, ahogy tudott! Keményen panaszkodott, amerre csak járt, hogy a mosóban minden munkát ő végez, és a férfiak csak akadályozzák őt munkájában, még az ecsetet is ellopják tőle. Tőle, aki hű, dolgozó lánya a Magyar Népköztársaságnak.

És mindezek tetejébe ott voltam én, a rendszer „kegyeltje”, egy honvéd alezredes tanulni rest gyermeke. Még egy értelmi fogyatékossgal élő személy is hamar átlátja, hogy mily könnyen viselhető az én „keresztem”, mint amiket a régi rendszer rakott a két jobb sorsot érdemlő kollégára.

Érdekes az ember! Amíg szabadon tanulhattam volna, megtaláltam az okot, hogy miért nem teszem. Ma már tudom, mindig túl könnyen adtam fel mindent! Ha nem is volt rá komoly okom, én akkor is ostobán félreálltam.

Pár hét benzin-mosás után rájöttem, érdemes tanulni. Ezért még a nyáron beiratkoztam a XI. Kerületi Dolgozók Gimnáziumába. Tudom, ezzel még nem számoltam fel véglegesen ‘a mindent távolról szemlélek’ védekező életfelfogást. Mégis, ez volt az első apró jel, hogy egyszer majd sutba dobom mindazt, mi visszahúz, és akkor, átérezve a madáchi gondolatot, azt teszem végre, amire az élet való! Küzdök elkeseredetten, akár reménytelenül is, mindegy miért, a lényeg az, hogy valamiért! Jöjjön bármi, csak ne a nihil!

17. A dolgozók gimnáziuma

Rendszeresen eljártam a magam választotta iskolába, ahol nem támasztottak túl nagy követelményt a diákokkal szemben! Egy sikeres érettségihez matematikából a nappali harmadik osztályának anyagát sem kellett ismerni. Az esti iskolában csendesen eltöltött két év után csak három ember maradt meg az emlékezetemben. A nem látó történelem tanár, aki talán a fiát hívta segítségül egy-egy dolgozatírás idejére, azért, hogy felügyelje a puskázásra mindig kész tanulókat. Ennyi év után már nyugodtan bevallhatom, hogy a „segítség” gyakran elfordította fejét, amikor néhány elszántabb diák a padban megbújó könyvét próbálta hangtalanul igénybe venni egy-egy feladat megoldásához.

A rendszerváltás óta egyre gyakrabban jut eszembe az Évike. Szép nő volt, ám sajnos túl hű felség. Karinthy Ferenc talán édes-butának nevezné, pedig ő nem is volt ott osztálytársnőm érettségijénél. Évike '56-ot feszegető tételt húzott ki történelemből. Ez még abban az időben történt, amikor szó nem volt népfelkelésről, sem forradalomról. Akkoriban még ellenforradalom volt a hivatalos megnevezése az akkori eseményeknek. Szegény, vizsgázó Évike, csak úgy kavargott benne a megkívánt történelmi ismeretek és mindegyik elsőként akart elhangzani, ezért a szép nő egy darabig okosan hallgatott. Miután a nem látó történelem tanár átlátta, hogy ebből már nem lesz önálló felelet, egy mentő kérdést intézett felé.

- Mondja csak, összességében jó vagy rossz dolog volt az ötvenhatos ellenforradalom?

Évike egy csöppet még gondolkodott, majd határozottan válaszolt:

- Jó.

A történelem tanár elmosolyodott, mert mint magánember ezt a választ el is fogadta volna. De ő akkor mégis csak egy érettségizető tanár volt, aki nem tudta biztosan, hogy a vizsgaelnök mily elkötelezett tagja az egyetlen pártnak.

- Nos, akkor másképp teszem fel a kérdést, milyen is egy forradalom általában?

Könnyű kérdésnek tűnt ez Évike számára, olyannak, amire azonnal felelni lehet:

- Jó - válaszolta.

- Helyes, akkor az ellenforradalom, ami nem ilyen, hanem pont az ellenkezője, az vajon milyen lehetett?

Nem volt könnyű a tanár által feltett újabb kérdés, el is kellett gondolkodni rajta alaposan, ám Évike rögtön átlátta a helyzetben megbúvó csapdát.

- Jó - érkezett az újabb felelet.

Természetesen ezzel a válasszal már nem lehetett mit kezdeni. Szegény Évikének be is vették az egyest. Gyakran elgondolkodom a kérdésen. Vajon az Évike napjainkban büszkén hirdeti, hogy ő már hetvenháromban sem volt hajlandó az érettségin rossznak nevezni '56-ot, és példátlan bátorságával már akkor utat mutatott korának?

A másik osztálytársamnak nem is említettem nevét, mert aki ismeri, e nélkül is tudja, kiről van szó.

Mire megvénülök, bátran elmondhatom, láttam már egy-két hölgyet életemben, de mindegyik között osztálytársnőm volt a melleleg. Mikor felelés után a tábla előtt lévő kb. tíz centiméteres magas dobogóról lelépett az egyébként vékony alkatú, miniszoknyát viselő nő, meg-

libbent méretes keble, aminek következtében melltartójának pántja vagy tizenöt centiméterre megemelte a felette feszülő pulóverét. Azóta furdalja az oldalamat a kíváncsiság, hogy az egyenként tíz kilónyi keblei nem okoztak-e nála idő előtt gerincbántalmat?

Ennek ellenére hiszem, az osztályban a férfi nem képviselői boldogan adták volna oda fél életüket azért, ha fejüket, csupán egy percre, a két csodás természeti alkotás közé tehetnék volna.

18. Leérettségizetek

Amikor a sok kezemre kent zsíros krém ellenére, este már elviselhetetlenül fájt a benzintől kiszáradt kezem tudtam, új munka után kell nézmem. Döntésemmel egyetértettek a szüleim is.

- Pista, nem kell neked napi nyolc órát dolgoznod, amellett nehezebb a tanulás! - gyözködött édesapám.

Nem mintha nagyon ragaszkodtam volna a végtelen hosszúnak tűnő nyolc órás munkához, de nem is Nagy Feró előadásából ismertem akkortájt „a nyolc óra munka, nyolc óra pihenés, és nyolc óra szórakozás” tartalmú, jelszónak is beillő szlogent. Néhány nap várakozás után apám azzal jött haza, hogy keressem meg W. elvtársat a HTV nevű (Híradástechnikai Vállalat), többnyire honvédségnek dolgozó cég egyik vezetőjét, majd ő ad nekem való, napi néhány órás munkát. Elfogadtam a felajánlott segítséget, és bő egy évre elszegődtem a lakóhelyemhez közeli vállalathoz kisegítő, úgynevezett felkísérői munkára. A hat forint ötven filléres órabér nem volt egy irigylésre méltó kereset kilencszázhetvenkettő-hetvenhárom táján. Ha jól emlékszem, egy eredeti farmernadrág fél szárát sem vehettem volna meg havi fizetésemből. Mivel nem kellett hazaadni a keresetemből, volt némi kézpénzem, amiből tellett napi egy-két korsó Kőbányai Világos sörre egy késdobálóban. Elég volt ez nekem! Én legalább is elégedett voltam helyzetemmel.

Az a munka, amelynek során a portán vártam a HTV-be érkező hivatalos vagy félhivatalos látogatókat, hogy a belépési jogosultságuk tisztázása után elkísérjem őket a keresett osztályra, elég unalmas volt. Ezért is engedtem a vállalatnál dolgozó MHSZ (Magyar Honvédelmi Szövetség) egyik aktivistája unszolásának, hogy próbáljam ki a sportlövészetet. A tízlövéses, álló testhelyzetű léghuska lövészet tűnt számomra a legígéretesebbnek. Néhány hónap múlva ebben a lövészeti ágban már kerületi szinten értem el dobogós helyezéseket. Mielőtt azt kérdezhetné tőlem bárki is, hogy ez is valami? Sietve írom le, hogy a XI. kerületnek akkoriban majd kétszer annyi volt a lakosa, mint a legnépesebb vidéki városnak, Miskolcnak! Mivel csak unaloműzés miatt kezdtem el lövöldözni, a HTV-ben eltöltött hónapokkal együtt könnyedén búcsúztam el ettől a sportágtól is. Igaz, később, a katonaévek első harmadában (akkoriban úgy hívtuk, hogy időszakában) jó lövészeti eredményemmel kiérdemeltem egy csütörtök délutántól hétfő reggel hatig tartó eltávozási engedélyt. De ahhoz, hogy ez megtörténhessen, szerencsémre, még éveket kellett várni.

Összességében kényelmes körülmények között értem meg az érettségit. A jegyeim alapján még arra is volt esélyem, hogy felvegyenek a katonai főiskolára. Ennek édesapám örült, én nem annyira. Még mindig nem tudtam, milyen területen, milyen munkakörben kívánom ledolgozni a munkára szánt éveket. Egy dologban voltam biztos csak, hogy katona nem akarok lenni! Főleg azért, mert annyira távolt áll tőlem minden formai kötöttség, és nem akartam, hogy egyszer majd az én fiam is olyan gyermekként éljen meg, amilyet én. Persze nyíltan nem ellenkeztem édesapámmal, jelentkeztem az általa favorizált tiszti iskolába. Természetesen az első felvételi napon kiestem a szűrőn. Egy kevés magamra erőltetett bánattal az arcomon értem haza.

- Képzeljétek, kiestem a rostán! - kezdtem a beszámolómm.

- Kiestél, és miért? - érdeklődött apám.

- Mert fiatal koromban idegi alapon magas volt a vérnyomásom.

- És ezt honnan tudták meg?

- Mert elmondtam nekik - vallottam be bűnömet.

Nem is tudtam akkor, milyen sokat sejtető mondat hagyta el számat, pedig ezek után édesapám évekig kételkedett a józan eszemben. Nem volt igaza, inkább a hivatástudat teljes hiányában kellett volna megtalálnia a valós okot. Ma már én is tudom, nagy számár voltam! Azóta a postás havonta hozná a legtöbb kortársam merész álmaiban szereplő nyugdíj összegét. Mindegy, mi volt a valós ok, mert nem ilyen sors volt megírva számomra. Ám az is lehet, az igazság az, hogy akit a Teremtő verni akar, elveszi annak az eszét.

19. Szakács leszek

Két év esti tanulás után úgy látszott, egyenesbe kerültem, igaz nem felsőfokon, de legalább nappalin folytathattam tanulmányaim. Két szakmunkásképző iskolába is sikerrel jelentkeztem. Mivel nem vágytam semmilyen pályára, ezért a családban már ismert szakmáktól vártam választ életem nagy kérdésére, milyen foglalkozást válasszak magamnak? A korán özvegyi sorsra jutott atyai nagymamám fiatalsága idején egy battonyai kollégiumban szakácsnőként kereste meg kenyerét. Nem sokat tudtam a munkájáról, hogy nehéz-e, és hogy miképpen becsülnek meg egy jó szakácsot? Ám azt tudtam, hogy én is, mint a többi gyerek, szerettem főztét.

Anyai nagyszüleimnek a háború előtt volt egy kis nyomdája, az egyetlen Mezőkovácsházán, az akkor még járási központban. Gazdag életet ugyan nem jelentett, ám biztos megélhetést nyújtott a három lány és egy fiú gyermekkel megáldott család számára. Később, a rendszerváltás idején az államosított nyomdára, apám javaslatára, anyám nem nyújtott be kártalanítási igényt. Hogy is tehetne volna azt egy valódi, hithű „kommunista” felesége? Apám szerint sehogy, és ebben kérdésben is ő mondta ki a végső szót. Csak érdekességgként említem meg, hogy amikor a rendszerváltás utáni harácsolókat következetesen összetévesztik, avagy össze-mossák a „kommunistákkal”, pontosan a lényegről vonják el a figyelmet. Amíg az utóbbiak, akik tiszta szívből hittek, rendszerint csak adtak. Adtak számolatlanul pénzt, munkát, erőt. Igaz rosszul megvalósított érdekek mentén, és gyakran felesleges fájdalmakat okozva. Mostanában, ahogy a megélhetés létráján egyre mélyebbre csúsznak le mind nagyobb tömegek, gyakran hallani, hogy a szocializmus volt a legszebb eszme, kár hogy idegen az emberi természettől. Visszatérve korábbi fejtegetésemhez, az egypárt-rendszerben a volt tagok jelentős része csak magához ragadott pénzt, hatalmat, ingatlant, sikeres életet. Nem véletlen, hogy ők lettek a rendszerváltás legnagyobb nyertesei. Különös, hogy mindezt a tovább tanulási latolgatásom ismertetésénél említem meg, de ha az ember már latolgat, nehéz kordában tartani az elkalandozásra mindig kész fantáziáját.

Még az iskolakezdés előtt egy héttel sem voltam biztos, hogy végül melyik irányba képezsem magam. Hosszas gondolkodás után a szakács pálya mellett tettem le a garast. Ám ez a döntés sem szólt egy életre.

Az érettségizett szakmunkás tanulók részére másfél éves volt a képzés. A diákok maguk választották ki a vállalatot, amelynek konyháján a szakmai gyakorlat megszerezhetnék. Én a Pannónia Szálloda- és Vendéglátóipari Vállalattal, pontosabban a Zöldfa Igazgatósággal kötöttem szerződést.

Magáról az iskoláról nem sok mesét kívánó emlékem maradt. Annyi azonban bizonyos, hogy végre jól éreztem magam. Egyenlő voltam a többekkel. Megjött a szavam, némileg már hangadónak is számítottam a tizenvalahány főből álló vegyes cukrász-szakács osztályban. Nem tévedés, vegyes osztályba jártunk, mert a tananyag jelentős részének oktatása összevonható volt, és össze is vonták azokat. Ilyen tárgyak voltak a francia nyelv, a szakmai számítások, a vendéglátó ismeretek és egyéb tárgyak is. Mindenképpen szólnom kell még a szakmai számítások tárgy oktatójáról. Érdekes osztályozási metódust vezetett be. A számítások során minden helyes eredmény egy pontot ért, míg az ellenőrzése ötöt.

Természetesen az érettségizett osztály már azt sem igazán értette, hogy matematikai érettségi után miért tanulunk számtant, de azt, hogy egy nevetséges ellenőrzésért miért jár olyan sok pont, az egyáltalán nem ment a fejünkbe. Ezért utasítottuk el az írásos ellenőrzés gyakorlatát.

Csak az utolsó dolgozat írása előtt vált egyértelművé, ha nem engedünk, megbukik az egész osztály. Nem derült ki azóta sem, hogy mi lett volna, ha nem törünk meg az utolsó pillanatban?

A szocializmus évtizedeiben a szakács szakma nem örvendett nagy megbecsülésnek. Akkoriban az emberek nemigen beszéltek arról, hogy a gasztronómia az egy művészeti ág, hiszen nem gazdag polgárok rafinált táplálkozási igényeit kellett a szakácsoknak kielégíteni, hanem az volt a feladatuk, hogy nagy tömegek étvágát csillapítsák egyszerű ételekkel. Ennek megértéséhez némi kortörténeti ismeret szükséges.

20. A tulajdon és a pénz

Felnőtt egy újabb generáció, és egyre kevesebben ismerik múltunkat, a huszadik század második „átkosát”. Igen, mostanában éppúgy hívják átkosnak az előző rendszert, mint ahogy a szocializmusban nevezték átkosnak Horthy Miklós korszakát.

Nem kívánok a szükségesnél mélyebbre merülni a politika mocsarába, csupán annyira, amennyire feltétlen szükséges. A szocializmus a maitól erősen eltérő világ volt. Abban a korban senkinek sem lehetett - kizsákmányolásra alkalmas - magántulajdona, csak kényelmet szolgáló, erősen lekorlátozott személyi tulajdona. Családonként egy lakás, egy hétvégi ház, egy gépjármű volt engedélyezve. Ha egy házaspár meglévő lakása mellé örökölt egy másikat, úgy az egyiket el kellett adni vagy el kellett válniuk, hogy ne legyenek egy család. Miért fontos a tulajdon kérdése, amikor a szakács pályámról kívánok néhány szót ejteni? Mert nem volt esély arra, hogy valaha saját éttermem, konyhám legyen. Csak igen keveseknek, kiöregedett sportolóknak, vagy magas beosztású pártemberek gyermekeinek adatott meg, hogy úgynevezett gebinesek lehessenek. Ez, a ma már lassan feledésbe menő kifejezés kocsmák, büfék, üzletek szerződéses keretek közti működtetését jelentette. A választott szakmámra erősen hatott az a tény, hogy az embereknél több volt a pénz, mint amennyi áru volt az üzletekben. A legtöbb dolgot csak pult alól, jó szocialista összeköttetéssel lehetett megvásárolni. Manapság alig képzelhető el, hogy a hentesnek meg kellett venni a jóindulatát, ha egy kis pacalra vagy egy adag velős marhacsontra támadt kedvünk. Alig volt jobb a helyzet az élet egyéb területein. Még utazásra sem költhettük szabadon megtakarított pénzünket, hiszen három évente mehetett Nyugatra, akinek egyáltalán engedélyezték, és az utazáshoz mindössze ötven dollárnyi valutát lehetett beváltani. A személygépkocsira, mondjuk a Zsigulira, volt olyan időszak, hogy hét évet kellett várni. Persze ez a tény komoly lehetőséget kínált az ügyeskedésre. Ha valaki Zsigulira, vagy ahogy később hívták Ladára vágyott, miután befizette az autó árának felét, előjegyezték igényét a kiválasztott típusra. Ha három és fél év múlva egy újabb Ladára jegyzett elő, abba a szerencsés helyzetbe került, hogy amikor a második autóját megkapta, az elsőt még új áron tudta értékesíteni. A folyamat ismételt végrehajtása biztosította az autó értékének megőrzését. Ebből is tisztán látszik, hogy egy kis találékonyság mindig is elnyerte jutalmát. Ám kis trükkök sem oldották meg a szocializmus által felvetett problémát, hogy mit is kezdhet valaki a pénzével, ha az üzletekben kevés az áru. A kézenfekvő megoldást a vendéglátóipar kínálta, amelynek egységeiben a nap szinte minden percében élőzene nyűgözte le a betérő vendégeket. Akkoriban, ha a barátaimmal sörözni mentünk, a harmadik elfogyasztott korsó mellett jócskán tellett egy tatárbifsztekre is. De nem csak az olcsó szórakozási lehetőségek növelték a szakácsok munkájára a társadalmi igényt. Minden embernek volt munkahelye, és minden munkahelyen lényegesen érték alatt lehetett befizetni ebédre. Nem egy iskolában a Gyermek Élelmezési Vállalat dolgozói készítették a környék családjainak az elvitelre szánt vacsorát.

A fenti szempontok miatt volt jelentős igény a szakácsok munkájára. Ugyanakkor ez a szükséglet alacsony minőségi szinten jelent meg, amelynek fő oka az volt, hogy az étkezési kultúrával rendelkező igényesebb ízlésű polgárságot szétverte a proletárdiktatúra. Az újonnan kialakult parasztságból, munkásságból kiválasztott vezető réteg viszont megőrizte gyermekkorának étkezési szokásait. Ha vasárnapi ebéd idején valaki a városba ment sétálni, a nyitott ablakokon át szinte minden konyhából rántott hús, sült krumpli és húsleves illata áradt felé, hiszen valamennyiben készült az ünnepi ebéd.

Ott létem alatt még az első osztályú, többnyire külföldi turistacsoportok által látogatott „Kis Royal” étterem étlapján is csak egyszer szerepelt vadhús, és egyetlen egyszer sem tengeri állat, sem hal, sem másmilyen. Fizikailag nehéz volt a szakácsok munkája, ám még nehezebb a náluk is rosszabbul fizetett segítőké. Anyagilag a felszolgálók voltak csupán kedvező helyzetben. Ők csak a szakácsok bérének felét keresték hivatalosan, de hetente összejött nekik borravalóból (jattból) a szakácsok havi illetménye. Jellemző volt, hogy amíg a nehezebb és több munkát végző szakács Trabantra gyűjtött, addig a felszolgáló Ladára, amelynek ára az előző duplája volt.

21. Tojásrántotta

Nem volt a szakács szakma túlon túl egyszerű. A gyakorlati vizsgáig több mint kétezer étel elkészítését kellett elsajátítani, ám a többségével később sohasem találkozott a vizsgázott szakács. Már a tojásrántotta készítésnek is fortélyja volt, amely rejtelseire másképpen oktatott a tanulmányomért felelős séf és az ő helyettese.

A helyettes séf nem sok gondot fordított a rántottára. Fogta a serpenyőt, belerakott némi zsiradékot, majd azonnal ráöntötte a feltört tojásokat.

- Nem jó ez úgy, Pista! Te mindig csak forró zsírba tedd a tojásokat, mert akkor megdagadnak és sokkal nagyobb adagot tudsz kitálalni ugyanakkora tojás mennyiségből - javította ki ismereteimet a séf úr.

Oktató szavait, mérhetetlen jóindulattal eltelve, minden késedelem nélkül adtam tovább a helyettes konyhafőnöknek. Kíváncsi voltam, ilyen érvek ellen mit is lehet mondani.

- Nézd, Pista, attól nem lesz semmi sem több, hogy milyen hőmérsékletű zsírba teszed.

- Ez igen érdekes, de miért nem tudja ezt a séf úr? Majd megkérdezem tőle! - gondoltam és ekképpen is cselekedtem.

- Gyere csak, Pista, itt van két egyforma tojás. Az egyiket forró zsírba teszem, a másikat hidegbe, nézd csak meg te magad is, hogy megsütve egyformák lesznek-e!

- Micsoda meglepetés! Nem lettek egyformák! - gondoltam magamban - most megismerhettem egy jó szakmai fogást, el is mesélem a helyettesnek, tudja meg ő is, amit én.

- Pista, már megint azok a fránya tojások!? Ha csak néhány másodpercet vársz, pont annyit, míg egy átlagos gyorsaságú „csálinger” a vendég asztalára helyezi a nagyobbknak tűnő tojást, az akkorára esik össze, mintha a forró zsírtól fel sem a fűjódott volna. Szerinted akkor érdemes miatta nagy hűhót csapni?

- Valóban nem! - mondtam boldogan, hiszen végre megismerhettem a rántotta készítés mesterfogásainak összes oldalát!

Eljött az ideje, hogy néhány szót ejtsek arról, miből is állt egy akkori vendéglátóipari szakács munkája. A délelőtti műszak hét óra körül kezdődött. Először a séf átnézte az előző napról megmaradt ételeket, majd utasítást adott, hogy féltizenegy-tizenegy órára mely fogásokat készítse el a beosztott szakács. Általában tíz-tizenkét fajta ételt kellett megalkotni, eltérő mennyiségben. A kiadott feladat teljesítése nagy összpontosítást, és az évek alatt egyre célszerűbbé váló főzési eljárás betartását igényelte. Nem maradt idő gyakori kóstolgatásra, de nem is volt szükség a tökéletesen eltalált ízekre, csak egy jó közepes szintet kellett becélozni. A séf a tálalás megkezdése előtt úgylis végigkóstolta az elkészült ételeket, és ha lehetett, kevés fűszer vagy só hozzáadásával még javított valamit a terméken, majd jöhetett a tálalás.

De lássuk csak, milyen is volt a gyors étel készítéséhez szükséges eljárás! A szakács a mintegy 2-3 négyzetméter fűtőfelületű tűzhely lehetőleg hideg szélére készítette a főzővizet, a zsírt, a pirítás után megdarált hagymát. A háta mögött álló asztalra rakta a vágódeszkát, a késeket, és oda készítette a később felhasználásra kerülő nyers vagy félkész anyagokat. A tűzhelyre helyezte a szükséges fazekakat, lábosokat. Mindegyiket elnevezte arról az ételről, amit el akart készíteni bennük, és sorban elkezdte belepakolni a szükséges anyagokat. Például a lecsó nevű lábosba először a felaprított szalonnát rakta, a babfőzelékbe a pirított hagymát, amit máris felöntött vízzel, a túrós csusza nevét viselő edényébe bőven öntött vizet. Ha vala-

melyik étellel nem volt ideje foglalkozni, mert mondjuk a gombát vágta a 'Budapest raguhoz', akkor egy kis víz hozzáadásával megakadályozta, hogy odakozmáljon a benne készülő étel. Természetesen az előkészítés munkája mellett kellő időben meg kellett kevernie az ételeket, valamint ügyelnie kellett arra is, hogy ne főjön semmi sem a kelleténél tovább. Azt hiszem, mindebből kitűnik, hogy ez a feszített tempójú főzési mód nem gyakran eredményezett ételremeket. Még szerencse, hogy nem is volt rá igény! Gyakran előfordult, hogy kimaradt az ételből egy-egy összetevő. Gulyásból a szalonna, esetleg a fűszerkömény. Az efféle hibákat persze valamelyest helyre lehetett hozni, ha maradt rá elég idő.

22. Bevonultam

Hetvenöt őszén újra felmerült a lehetőség, hogy katonatiszt legyek. Már két sorozáson kértem halasztást a katonai szolgálat megkezdésre, ám a sikeres szakmunkásvizsga után már én következtem. Nyíregyházára szólt a bevonulási parancs. Oda hívtak be gépesített lövész tartalékos iskolai hallgatónak. A század tagjai nyolc hónapig tartó alapkiképzés után tiszthelyettesi vizsgát tettek, majd tizenöt hónapos csapatgyakorlat következett, amelynek a végén egy hónapos oktatás után tiszti vizsgával záródott kiképzésünk. Egy utolsó ebéd erejéig még tiszti váll-lap került kimenő ruhánkra, majd éppoly boldogan szereltünk le, mint a többi sorállományú öreg katona. Így elmesélve egy pillanat alatt elszállt a két év, ám akkor nekem ez egy örökkévalóságnak tűnt.

Sok mindent köszönhetek a katonaéveknek. Szép lassan hozzászoktam a kemény kiképzéshez. A menetfelszerelésben - mintegy húsz-huszonöt kilogramm lehetett! - naponta futva megtett kilométerek fizikailag megerősítettek. Az évek óta makacsul tartott nyolcvanhat-nyolcvanhét kilós testsúlyom néhány hónap alatt hatvanötre csökkent. A magas vérnyomásom elmúlt, mint a tavaszi olvadás. Észre kellett vennem, teli vagyok energiával! Ám nem tartottam nagyra e kedvező változást. Továbbra sem értettem, hogyha az ember úgyis meghal és végleg elvész a nagy „krumplilevesben”, akkor mi értelme lehetne bárminek? Naponta tettem fel magamnak a kérdést:

- Van valami, amiért érdemes élni, ami megéri, hogy harcoljak érte?

Nem gondoltam volna, hogy pont a honvédségnél kapok választ kérdéseimre, és még kevésbé hittem volna, hogy azt csak évek múlva értem meg teljesen. Volt egy katonatársam, aki abban az időben ifjúsági válogatott futó volt. Ő a kiképzés utáni kevés szabadidejében is futott. Egszer értetlenkedve kérdeztem tőle:

- Mondd, örömet nyújt neked, ha futsz?

- Nem igazán, de ma már hiányozna, ha nem tenném.

- Egyébként miért kezdted el?

- Mert volt egy fiú, akit nagyon utáltam, ő jól futott, és én nehezen viseltem, hogy valamiben jobb nálam, először vele kívántam felvenni a versenyt.

Többször is elgondolkodtam szavain, és lassan összeállt bennem azoknak lényege. Van egy életünk, és ezzel az ajándékkal valamit kezdenünk kell! Mindegy hogy mit, nem baj, ha rossz, ha később értelmetlennek látszó célt választunk, de valamit mégis tenni kell, még mielőtt elnyel bennünket az örök csend. Csak az elért cél adhat valódi boldogságot!

Az első időszak végén sikeres tiszthelyettesi vizsgát tettem, amely után előléptettek hallgató őrmesterré. Szombathelyre kerültem csapatgyakorlatra egy gépesített lövésszázadhoz második szakaszparancsnoki beosztásban. Magam is meglepőnek találtam a felismerést, hogy megszerettem a rám bízott feladatott. Örömmel töltött el a felelős beosztás, és az azzal járó kedvezmények is. A szokásos, „zsoldnak” hívott juttatás, az őrmesteri rendfokozatért járó csillagpénz miatt több mint kétszerese volt egy honvédének. Belépőt kaptam a laktanyába, így nem kellett minden alkalommal kihallgatáson kérnem a századparancsnoktól a körletelhagyási engedély aláírását. Szabadidőmben a főkapun korlátozás nélkül járhattam ki-be. Egy ideig még a nőtlen tiszti szállón is laktam a laktanya helyett. Lassacskán minden ellenséges érzésem megszűnt a katonasággal szemben. Kemény, férfias foglalkozásnak találtam beosztásom.

Tudtam, lényegesen egészségesebb életmódot nyújt, mint amelyet a bevonulásom előtt folytattam. A gondjaimra bízott szakasz tagjaival igyekeztem emberségesen bánni. Nem próbáltam elégtételt venni korábbi sikertelen életemért. Azt, hogy mi módon viselkedtem alárendeltjeimmel szemben, jól példázza az alábbi eset.

Néhány évvel a leszerelés után, kedvenc kocsmámban sörözgetéssel mulattam az időm. Éppen rá akartam gyűjtani, de valahogy elkallódott a gyufám, ezért a szomszéd asztalhoz léptem.

- Bocsi, van tüzetek? - érdeklődtem reménykedve.

- Örmikém, neked ne lenne?

- Ismersz valahonnan?

- Te kísértél minket a fogdába.

- Na, ezt jól kikaptam! - sápadtam el hirtelen.

- Ne félj, nagyon korrekt voltál! Emlékszel a négy javító százados örvezetőre? Én voltam az egyik.

Persze, hogy eszembe jutott a történet. Az ügyeletes alegység parancsnoki szolgálatot láttam el éppen, s így ruhában, de surranó nélkül feküdtem ágyamon, amikor az ügyeletes tisztől, este tizenegy óra felé megérkezett a parancs:

- Ügyeletes alegység parancsnok, futásban hozzám!

Úgy három-négy perc bemelegítő futás után érkeztem meg a laktanya túloldalán lévő szolgálati helyre.

- Örnagy elvtárs, Pável örmester, ügyeletes alegység parancsnok jelentkezem.

- Örmester elvtárs, futásban menjen vissza a helyére, és öt perc múlva három fővel és fegyverrel jelentkezzen nálam további eligazításra!

Magamban csak annyit mondtam: „Anyád”, és ezzel nem kellő tisztelettel emlegettem szolgálati előjáróm lehet, hogy semmiről sem tehető ősét. Egy hangos „Értettem!” válasz után futva kezdtem meg a parancs végrehajtását. Mi mást is tehettem volna, hiszen a kapott parancsot nem lehet megb...ni, mert csak tovább szaporodik.

Jó tíz perc múlva, néhány kilométerrel a hátam mögött - bár egyáltalán nem voltam kíváncsi rá -, megismerhettem az elvégzendő feladatot.

- Jelentés érkezett, hogy négy javító százados örvezető engedély nélkül hagyta el a körletét, azóta valószínűleg a söptei kocsmá vendégszeretetét élvezik. Vessen véget az áldatlan állapotnak és állítsa őket elő!

Nem lelkesedtem a feladatért, de ezt nem is várta el tőlem senki. Úgy döntöttem, hogy nem fontos hosszú kilométereket gyalogolni ahhoz, hogy egy okos ügyeletes alegység parancsnok kiderítse, bezárt kocsmában aligha lehetnek alakulatuktól engedély nélkül távozó katonák. Tudtuk, még félúton sem lennének Söpte felé, amikor bezárnák a keresett kocsmát. Ezért az alkalmilag összeállt kis csapattal leheveredtünk a csillagos nyári ég alatt Söpte és a laktanya között pompázó gyakorlótér szélén, és halk beszélgetésbe kezdtünk. Arról elméltünk, milyen jó is lesz majd leszerelni. Egyszer csak részeges danolászás zaja ütötte meg fülünket. Csendben elkúszunk egymástól vagy tíz-tíz méterre, mikor hangosan megszólaltam.

- De jó hogy megjöttetek fiúk!

Ere a négy megszólított hasra vetette magát.

- Már vártunk benneteket!

A négy őrvezetőből erre három felállt.

- Tudjuk, hogy négyen vagytok a Javító századból. Név szerint dobtak fel benneteket! Nincs értelme további ellenállásnak!

Erre már a negyedik is felállt, és egy-egy teli borosüveggel a kezükben elindultak felénk.

- Hát ezekkel meg mi legyen? - kérdezte az egyikük, amikor a közelembe ért.

- Nekem mindegy, ha akarjátok eldughatjátok itt valahol a közelben, vagy meg is ihatjátok. Nekünk már úgylis tönkrement az éjszakánk, fél óra ide vagy oda, már nem számít. A büntetések meg nem függ attól, hogy mennyit vedeltetek engedély nélküli kocsma látogatásotok során.

- Jó, akkor iszunk! - született meg a döntés hamar.

Az első kortyot nekem ajánlották fel, és én el is fogadtam lelkesen, ha már aludni nem tudok, akkor legalább igyak! Egy óra borozgatás után a csapat elindult a laktanya felé. Amikor már majdnem odaértünk, kiadtam a nem túl szokványos parancsot.

- Fiúk mutassuk meg, hogy mit tudunk!

Magam sem remélte maximális alaki rendben érkezünk meg az ügyeletes tiszthoz.

- Őrnagy elvtárs, jelentem, semmilyen ellenállást nem mutatott a négy elővezetett személy.

- Örömmel hallom, de azért vezesse őket a fogdába.

Nos ilyen katona és ilyen parancsnok voltam. Hogyan is lehettem volna másmilyen, valódi hivatástudat nélkül?

23. Dalszövegek

Ideje lenne mániámról írni. Miután megérték bennem a volt katonatársam szavai, és megtanultam tisztelni a „csak, mert akarom” kifejezés hatalmát, fordult figyelmem a táncdalszöveg írás felé. Lassan alakult ki bennem e tevékenység iránt érzett vonzalom, de végül teljes egészében átvette irányításomat. Pedig kedvezőtlen külső és belső adottságaim voltak. Nem rendelkeztem jó zenei hallással. A még általános iskolában kapott gitáromat is csak úgy-ahogy tudtam behangolni. Igaz, az olcsó gyári termék egyáltalán nem tette könnyűvé a kívánt cél elérését. Később kiderült, hogy igazán jó hallásúak sem tudták ezt a feladatot hiba nélkül végrehajtani, a „bundok” pontatlan kiképzése miatt. Kelenföldi barátaim is rég abbahagyták már a zenélést. Jómagam egyetlen hangszeren sem játszottam elfogadható módon. Valamivel jobb lett volna a helyzet, ha odafigyelek McCartney-re. Ő is balkezes volt. A húrokat fordított sorrendben helyezte el a gitáron, és ez lehetővé tette számára, hogy megfordítsa hangszerét, így az ügyesebb kezével végezhetette a nagyobb pontosságot igénylő pengetést, és jobb kezével foghatta le az akkordokat. Emellett nem tudtam énekelni, nem voltak zenész ismerőseim sem. Csak a ritmusérzésem hagyott magával szemben csekély kivetni valót. Édesapám gyermekkori barátja fiatal korában szintén katonai pályára lépett. Ötvenhat után, mikor hűségnyilatkozatot kellett tenni a hadseregben maradó tisztnek, rájött, nem alkalmas a katonai szolgálatra, mert egyik kezujja csonkolt volt. Ez volt a szerencsém, hiszen a később műsorszervező-énekesként tevékenykedő D. bácsi megtanított a szövegírás legfontosabb szabályára. A szöveg minden szótagjának a hosszát kell egyeztetni a zenei hang hosszával. Ilyen egyszerű, és mégis milyen kevesen tudnak jó szöveget írni! Ezen ismeret birtokában néhány év múlva már a Sanzon Bizottság is engedélyezte szövegeimet. Lepecsételésükkel jelezték, hogy átestek a szigorú cenzúrán, így előadhatók lettek koncerteken és szabadon készülhetett volna belőlük hanglemezzel, rádió- illetve TV-felvétel. Annyi év távlatából ma már tudom, hogy ezen a területen elértem, amit elérhettem. Néhány énekes nyilvánosan előadta néhány dalomat, ez volt minden. Az egyetlen számomból, amit elfogadott a rádió, nem lett hangfelvétel. Később, amikor eljutottam az egykori nagy hármas egyik énekesnőjéhez, elolvasta néhány szövegemet, és így fogalmazott:

- Tudom, hogy énekeltem már ezeknél rosszabbat is. De ezek a szövegek nem elég jók ahhoz, hogy vállaltam a konfliktust jelenlegi szerzőimmel, akik megkérdeznék, miért nem akarom, hogy továbbra is együtt keressünk?

Valahol a lelkem mélyén éreztem, hogy igaza van, miként az is nyilvánvaló volt, hogy igen, hosszú ideig nem tudok majd lényegesen jobbat írni, mint az akkori legjobbjaim. Tudtam, hogy csak egy „kezdő lökés” kellene, hiszen számaim hozzák a kor átlagát. De a szövegírás túl nagy üzlet volt, meg lehetett keresni vele az átlag kereset több százszorosát. E területre betörni komoly szövetségesek nélkül? Ez reménytelen volt. Ezért feladtam álmod. Egy álmot, amely beteljesülése esetén megadhatta volna mindazt, amiről korábban lemondtam, a mindent csak kívülről szemlélek attitűd kedvéért. Némi halhatatlanságot is nyújtott volna, ha nem is a testemnek, de legalább a gondolataimat, érzelmeimet tükröző szavaimnak. Nem így történt, pedig olyan sokszor húzódtam vissza magányomba egy-egy megírandó szöveg kedvéért. Ha a későbbi együttműködés reményében megkerestem egy-egy zenekart szövegeimmel, rendszerint éles vitákat generáltam, amelyek mibenlétét jól szemléltetik egy vérbeli profi együttes vezetőjének szavai:

- Én a közös számunkhoz boldogan adom a nevem. De ha keresztülverem, hogy az együttes ne a gitárosunk számait játssza, megsértődne. Kilépne a zenekarból, ami nem lenne tragédia, de vinné az erősítőjét, a hangszerét, e nélkül meg nem tudna megszólalni a zenekar. Ugye megérted ezt?

Megértettem!

24. A nők és én

Testi és lelki adottságaim miatt elég későn kerültem a női testtel az általam vágyott kapcsolatba. Talán ezért fokozódott átlag felettivé az imádat bennem annak minden része iránt. Igen, csodákra képes az évekig tartó hasztalan vágy. De miért is voltam hátrányos helyzetben a „cici lesés, puncsi vadászás” nemes területén? Már a százhatvanhat centiméteres alacsonyosság is erősen korlátozta lehetőségemet. Ha elmentem egy-egy diszkóba, megpróbáltam kiválasztani a megfelelően alacsony csajokat. Ezen szempont miatt kiesett a lányok fele, a még mindig potenciális „vadászsákmányként” számításba jöhető rész fele meg nálam nem jött be. A már amúgy is csekély megmaradt rész tovább csökkent a lányok válogatós természete miatt. Ezen a területen a legnagyobb gondot túl fiatalos kinézetem jelentette. Abban az időben még nem volt kíváncsi a lányok részére egy náluk fiatalabb partner. Pedig még huszonegy éves koromban is volt olyan 16 éves felüliek számára készült film, amelynél hosszasan kellett bizonygatnom a jegyszedők előtt, hogy nem a bátyám személyi igazolványával kívánom megtekinteni a filmet. Ám ettől még nem teljes a csajozás területén meglévő hátrányaim felsorolása. Hiszen bármilyen sok eséllyel kecsegtető lehetőséget is boldogan hagytam ki egy-egy fejemben motoszkáló szöveg vagy szövegrészlet rögzítésének kedvéért. De gyakran félretettem a próbálkozást az időnként fel-fel bukkanó kívülről szemlélődés, vagy az éppen soros, ám kellőképpen reménytelen szerelem kedvéért.

Ne értsen senki félre! Nem voltam véglegesen magányra ítélt. Mindig voltak körülöttem olyan lányok, akik vonzódtak hozzám, és elhívtak házibuliba, vagy netán egy színházba. A lényeg az, hogy a felsorolt hátrányok hatásának csökkentéséért lépésekre kényszerültem. Szakítottam a vendéglátóiparral, hiszen ott csak a felszolgálók kerültek valamilyen kapcsolatba a vendégekkel, pontosabban a nőnemű vendégekkel. Szerencsére tudomást szereztem arról, hogy az akkori Gyermekekélelmezési Vállalat működteti a zánkai úttörőváros és a csillebérci úttörőtábor konyháját. Mindkét helyen alaposan kiélhettem magam. Mielőtt valaki rosszat gondolna rólam, igyekszem fellebbenteni a fátylat a számomra millió csodát rejtő helyek lényegéről.

Abban a korban a táborozások során minden tíz gyerekre jutott egy felnőtt nevelő, tanár vagy tanító, szerencsémre mind nő volt, és mind negyven alatt. Kalandra vágyó lányok vagy a szürke életükbe változatosságot remélő asszonyok. Hogy tudtam őket szeretni együtt és külön-külön! Zánkán például minden ott lévő férfira tíz hölgy jutott! Ó, azok a boldog idők!

Ki hinné, hogy az ennyi szépet, jót kívánó szakmát is ott tudtam hagyni! Talán nem lesz nagy meglepetés, ha közlöm: mindezt egy lány miatt. Első menyasszonyom röviddel azután, hogy levelekben bizonygatta, ő már megtalálta bennem élete értelmét, visszaküldte eljegyzési gyűrűjét. Kétségbeestem nagyon. Mindennel szakítani akartam, ami korábbi életemhez kötött! Ilyen volt a szakács szakma is, amit pedig egyre nagyobb örömmel végeztem.

Azóta is szeretek főzni. Ha már házimunkát kell végeznem, legszívesebben a fakanálhoz nyúlok. Még az is előfordul olykor, hogy egy kerti parti során elvállalom az ételkészítés feladatát, amit nagy örömmel fogadnak a haverok.

25. Két új munkahely

Nem volt könnyű megtalálni azt, ami pótolhatta volna a szakács munka nyújtotta apró örömeiket, a fiatal tanárnőket, vonzó kézilányokat. Én mégis megtaláltam. A MAFILM - a Magyar Filmgyártó Vállalt - felvételt hirdetett világosítói állásra. Mikor jelentkeztem rá, még nem is sejtettem hogy milyen érdekes munkakörre akadtam. A MAFILM II. telephelyen általában kisfilmek készültek, ám ennek ellenére néhány nagyfilm, tévéjáték stáb fotóján is rajta vagyok. Személyesen is megismertem néhány igazán nagy nevet a színészek, operatőrök, rendezők világából. A forgatási szünetekben, amikor nem méretes lámpák mozgatásával voltam elfoglalva, hallgattam őket, miként viselkednek váratlan helyzetekben. És váratlan helyzet bőséggel előfordult minden forgatáson. A legtöbb művész oly szabadon beszélt a műszak tagjai előtt, mintha azok ott sem lettek volna, és sokak számára bizony ott sem voltunk! Persze, azért olyan eset is előfordult, hogy valamelyikük, fiatal lánya szeszélye folytán, meghívott magukhoz hétvégre. Pompás élet volt, bejártam szinte az egész országot. Mint világosító laktam a keszthelyi Helikonban, a zalaegerszegi Aranybárányban, a debreceni Aranybikában, hogy megnevezzek néhány Budapesttől távolabbi szállót.

Szerettem ezt a munkát, a körülöttem lévő különleges embereket, művészeket, és a hozzám hasonló, kis hangyaként tevékenykedő kollégákat, alig titkolt álmaikkal együtt. Sajnos véget ért egyszer ez a szép élet is! Miért hagy ott az ember egy jó munkahelyet? Bizonyosan könnyebb annak, aki már hozzászokott, hogy mindent egy más helyen kezdjen előről. Ám ebben ez esetben nem erről volt szó, döntésemnek megvolt a komoly oka.

Akkoriban furcsa beosztásban dolgoztak a világosítók. Mint említettem, gyakran szólította őket vidékre a munka, de nem ezzel volt a baj, hanem a napi munkaidővel. Ez tizenkét óra volt, pontosabban lehetett. Ha egy produkció egy napra igénybe akart venni egy világosítót, akkor számára, mintegy túlóra megváltásként, gyártási pótlékot fizetett. Emellett állta a bérleti díj költségeit, amivel a MAFILM-nek tartozott minden igénybevett emberért és eszközért. A pótlék nagyon kevés volt a maximálisan lehetséges négy túlóráért, de akkor is járt, ha még a nyolc óra sem került ledolgozásra. Mi, világosítók csak kivételes esetben tudtuk, hogy egy produkció hány órai munkánkra tart igényt az adott munkanapon. Mikor a Sanzon Bizottság már engedélyezte dalaimat, a legnagyobb probléma az volt, miképpen keressek dalaimhoz, szövegeimhez előadót. A fent vázolt munkabeosztás erősen korlátozott abban, hogy célomat elérjem. Hogy is lehet megbeszélni bármilyen találkozót, ha még délben sem tudom megmondani, hogy aznap mikor leszek szabad? Ráadásul a szabadnap kérdése sem volt egyértelmű. Esténként fel kellett hívni a lámparaktárt, mert oda tartoztak a világosítók, és akkor derült ki, hogy másnap hány órakor kezdünk. A könnyebb kapcsolat létesítés érdekében kellett megint új munkahelyet keresnem.

A Fővárosi Hadkiegészítő Parancsnokságot néztem ki magamnak. Néhány hónappal korábban meghívtak egy három napos tartalékos továbbképzésre. A budapesti előadásokat tartó tiszt rákérdezett:

- Magának a szülei honvédségi dolgozók, miért nem jön el hozzánk polgári alkalmazottnak? Mint tartalékos tisztet főelőadói munkakörben tudnánk foglalkoztatni.

Halvány sejtelem volt csupán arról, hogy milyen munkát végez egy főelőadó, de úgy gondoltam, fix időbeosztás mellett szabadon kereshetnék társakat a dalaimhoz. Azt gondoltam, hogy a beosztással együtt jár egy írógép, amivel növelhetem írásom hatékonyságát. Ezen számításom száz százalékgig be is jött, miként titkos vágyam, hogy a tiszteken kívül lesznek

majd csábos kolléganőim. Mit ne mondjak, lettek is! De néhány önbizalom-erősítő év után akadt egy újabb gond. Ekkor már tisztán látszott, hogy belátható időn belül nem leszek sikeres szövegíró, és mindössze 3723 Ft-os havi bérem sem fogja megalapozni remélt egzisztenciám. Megoldást az jelentett volna, ha beöltözöm, és polgáriból állományból átlépek a hivatásos állományba. Erre viszont nem álltam készen, így inkább munkahelyet változtattam, ezzel lezártam egy újabb érdekes részét életemnek.

26. A szerencse kezdete

A szerencsém fiatal barátom tiszteletlen üzenetével kezdődött.

- Ha megérkezik az István, akkor futólépésben jöjjön át hozzám! - hagyta meg édesanyámnak Miklós.

Persze én nyomban siettem is hozzá, hogy kikérjem magamnak ezt az elbizakodott hangnemet. Igaz, akkoriban vele és egy későbbi Ki Mit Tud-győztes barátommal hármásban jártunk könnyen meglőhető „nyuszikra vadászni”, de úgy gondoltam, ez még nem jogosítja fel Miklóst az efféle stílusra. Még hogy én futólépésben? Az ötlet is képtelenség! Ám alig kezdtem el nevelő szándékú mondókámat, amikor szavamba vágott.

- Akarsz Irakban dolgozni?

- Persze, hogy akarok, miért ne akarnék?

- Akad egy apróság: a néhány éve zajló iraki-iráni háború!

- Gondolod, érdekel az engem? De miről is van szó!?

- Apám egy volt kollégája panaszkodott nekem a kocsmában, hogy szakácsot kell szereznie Irakba. Egy ottani építkezés dolgozói számára kellene főzni. Sándor már teljesen feladta, hogy olyan marhát találjon, aki elmenne Baszrába dolgozni, hiszen a TV-ben a múlt héten mondták be, hogy az irániak már el is foglalták a kikötővárost. Akkor eszembe jutottál, és azt mondtam, hogy én ismerek egy balekot. Megkért, hozzalak össze vele.

Elgondolkoztam, milyen furcsa is a sors? Ha nem lenne Irakban háború, fizetnem kellene egy zsíros állásért, de egy háborút viselő országban végzendő munkához elég egy kocsmai ismeretség is.

Találkoztam Sándorral, aki ismertette a részleteket. Az ott dolgozó mintegy húsz fő hazajön karácsonyra, és ha akarok, januárban velük utazhatok ki, mint szakács. Úgy döntöttem, ha a húsz emberből csupán öt visszamegy, én velük tartok hatodikként.

Mivel a TV-ben, rádióban elhangzó hírek alig fedték az igazságot, így a művezetőkön kívül minden korábbi dolgozó folytatni kívánta kinti munkáját. Januárban várt rám Bagdad az ezeregy éjszaka meséit idéző csodáival. Igen, Bagdadot említettem, mert Baszrába mégsem kellett szakács. Igaz, Bagdadba sem, de ott legalább betanított villanyszerelőként tudtak alkalmazni.

27. Bagdad

Ezerkilencszáznolcvanháromban harmadik éve tartott a háború Irak és Irán között, ezért a bagdadi repülőtér csak az éjjeli órákban fogadhatta gépünket. Mikor a leszállás után egy órával, téli ruháinkban elhagytuk a légkondicionált épületet, úgy éreztük, mintha egy sugárhajtómű nyomná ránk a meleg levegőt. Persze nem erről volt szó. Ez csak szerény bemutató volt a későbbi hőmérsékleti viszonyokból. Utoljára komoly méretű felhőt április tájékán láttunk, azután már csak apróbb pamacsok adtak némi enyhülést az árnyékban mért ötven fokos hőmérsékletben a napon dolgozó magyar munkásoknak. Ebédidőnket egy felvonulási épületben tartottuk, de onnan a napfényre lépve, úgy éreztük, mintha egy tompa tárggyal alaposan fejbe vágta volna. A napi tíz óra munkára fejenként tíz liter vizet vittünk magunkkal, de olyan szomjasan értünk a Bagdadban bérelt családi házba, hogy egy huzamra könnyedén ittuk meg akár egy két literes palack tartalmát is. Nehéz munkát végeztünk, de számomra még nehezebb volt, mert néhány hónapja dolgoztam csupán az építőiparban, és az itthoni munkatempóhoz sem szoktam hozzá igazán. Munkaidőm többségében a készülő hűtőház alap- és térbetonozásához szükséges anyag elkészítésben vettem részt. Átlagosan napi két-háromszáz cementes zsák tartalmát raktam a betonkeverő gép puttonyába. A kiszakadt zsákokból a munkásruhám alá kerülő forró cementszemek égették bőröm, így szó sem lehetett arról, hogy a többiekhez hasonlóan én is fürdőnadrágban dolgozzam. A szabadban tartózkodó ember bőre állandóan száraznak tűnt, hiszen egyikünk szervezete sem tudta folyamatosan pótolni a nap melegétől gyorsan párologó izzadságot. Szemre csak az utalt a bennünket körülvevő forróságra, hogy bőrünkön megjelent egy apró a sófolt, és este percekig tartott, amíg lesöpörtük magunkról a vastag sőrétet.

útra, amelyen a bibliai idők zsidóságát vitték a babiloni fogságba. Mennyi csodás élmény, és ráadásként havonta megkerestem majd egy éves otthoni munkabérem.

Ahogy múltak a hónapok, egyre inkább egyértelművé vált, a sorsnak szándéka van velem. Már a kiutazás előtt is mondogattam ismerőseimnek, hogy dupla vagy semmit játszok. Ha hazajutok, gazdag leszek, ha meg nem, teljesedjen be sorsom, és vesszek el, idő előtt! Megjegyzem az utóbbira is volt elég esély. Ottlétem alatt egy rakéta találta el Bagdadot. Szabadidőmben a várost járva, minden félelem nélkül fogyasztottam a teaárusok poharából, amiből naponta néhány száz arab ivott.

Nem volt könnyű a Bagdadban dolgozó magyar férfiak sorsa. Napi tíz óra munka után utazás, bevásárlás, mosás, takarítás, és még enni is kellett valamit. Mivel az előző szakáccsal nem volt megelégedve a csapat, úgy döntöttek, hogy jobban járnak, ha januártól több fős csoportba állnak össze, amelynek tagjai megosztják egymás között a munkát. Lesz, aki főz, aki takarít vagy a mosógépbe helyezi a szennyes ruhát. Ezért nem utazhattam ki, mint szakács. Mivel a főnök is épp olyan új volt az építkezésen mint én, hiszen két nappal a többiek előtt velem együtt érkezett, mi ketten alkottunk egy csoportot. Hogy az új kollégák ne szóljanak meg, amiért a főnök kivételez velem, önként vállaltam a betonkeverés feladatai közül a cementes zsákokkal történő foglalatosságot, ami a legpiszkosabb és fizikailag a legnehezebb munka volt az építkezésen. Ám, amikor mégis megkaptam, hogy a főnök „liblingje” vagyok, tudtam, eljött az ideje, hogy könnyebb munkát végezzek!

- Ha ez irigylésre méltó meló, gyere csináld, közben jól kipihenheted magad! - javasoltam boldogan.

- Azt hiszed, hogy ez nagy dolog? É

Bár a magyar munkásokat megviselte a bagdadi meleg, a nehéz munka, mégis várható volt, hogy a női test hiányának meglesz a következménye. Egyre gyakrabban veszünk össze a húsz emberre jutó két WC-mosdó használatán, és más efféle apró dolgokon. Ekkor született a javaslat.

- Fiúk, hétvégén menjünk el a kurvák falujába!

28. A kurvák faluja vagy a börtön

Hihetetlen hamar elfogadtuk a javaslatot. A szavazás után megkértem egy régóta Irakban dolgozó kollégámat, magyarázza el nekem, hogyan is lehet egy olyan országban jelen a legősibb szakma, amelyben a hölgyek még az arcukat is elrejtik az avatatlan férfiszemek elől? Megtudtam, hogy a nők mindig férfi felügyeletére vannak bízva. A lányok az apjukéra, az asszonyok a férjükére. Halálért kiáltó bűnnek számított, ha a lány házasság előtt szexuális életet folytatott, vagy az asszony megcsalta férjét, de már a lehetőség fennállása is perdöntő bizonyíték volt a tiltott cselekedet megtörténte. A felszarvazott férjnek vagy a nem elég gondos atyának cselekednie kellett, különben elvesztette a becsületét. Két lehetősége volt, megölhette a vétkest, vagy a kurvák falujába küldhette, mondván, ha szeretsz pajzánkodni, ott lesz lehetőséged dosztig. Mindkét döntés súlyos következményekkel járt. A gyilkosságot az állami törvények ott sem engedélyezték, ezért az első megoldást választók mintegy félévnyi börtön elviselésével érdemelték ki környezetük további tiszteletét. A magyar börtönviszonyok ismeretében talán kevésnek tűnhet fél év egy gyilkosságért, ám megváltozik a véleményünk, amint megismerjük az akkori iraki állapotokat. A színültig telt börtönökben az elítélt a vízen kívül nem kapott egyebet, sem ételt, sem orvosi ellátást. Ha a rokonok, ismerősök tudtak ételt hozni az elítéltnak, és a cellatársak nem vették el tőlük erőszakkal, akár ehettek is. A higiénia-val is akadt egy kis gond. Cellánként járt egy veder, az elítéltek éjjel abba végezhatték dolgukat, de ebbe kapták az ivóvizet is. Ezek a körülmények okozták, hogy lehetetlen volt túlélni két év börtönbüntetést. Minden rabot az első elalvása után megerőszakolták társai, de

Nem volt könnyű a nők helyzete, mert így is, úgy is szigorúan büntették a félrelépést. Ezért furcsállottam, hogy Dezső integetni mert a ház lapos tetejéről a szomszéd lányának. A tapasztalatlan lány ugyan igyekezett elrejtőzni a szomszédok tekintete elől, ám azért mégis visszaintett.

- Jól van, egy bagdadi lány csak tudja, hogy mit csinál! - gondoltam magamban, de tévedtem!

Hamarosan megjelent az apa hangosan kiabálva, és a „gaz” elkövetőt kereste. Mikor kitessékeltük őt a házból és a kertből egyaránt, a rendőrséget kezdte emlegetni. Este fél kilenc lehetett, amikor egy rendőrautó állt meg a ház előtt, a rendőrök Dezsőt keresték. El is vitték és csak hajnalban került elő.

- Hatalmas szerencsém volt! - mesélte később Dezső.

Az ügyeletes rendőrtiszt Magyarországon tanult, és meg is szerette a magyarokat. Mivel jól beszélt nyelvünket, könnyen megértette munkatársunkat. Miután tisztázták, hogy a bevádolt férfi és a lány nem voltak kettesben soha, meghozta a döntést. E szerint az apa követelése nem jogos. Nem jár neki pénz a lánya állítólagos értékcsökkenésért, hiába látták többen is, hogy lánya visszaintegetett egy idegen férfinak.

Még elgondolni is rettenetes, hogy mi lett volna szegény kollégánkkal, ha a tiszt nem tudja azonnal kihallgatni? Akkor előzetesen kellett volna megvárnia, míg a kerületi rendőrkapitányság a hivatalos utat betartva, felveszi a kapcsolatot követségünkkel egy tolmács biztosítása érdekében. Ugyanakkor jogosan merülhet fel a kérdés, ha azonnal megtörtént a kihallgatás, akkor mégis miért kellett órákig bent maradnia szegény „vétkesnek”? Mert alapszabály volt, hogy az arabnak mindig igaza van egy idegennel szemben. Amíg az ügyeletes rendőrtiszt kérdésére az apa azt válaszolta, hogy nem vonja vissza kártérítési igényét, addig egy pofon jutalmat kapott a kérdezőtől, és Dezsőnek maradnia kellett. De végül az arab apa feldagadt arccal látta be, hogy több pofonon kívül mást nem tud kiharcolni magának, így hajnal felé visszavonta kártérítési igényét.

29. Nasszíria

Amikor Bagdadban elkészültünk a tejgyári hűtőház építésével, örömmel vállaltam egy újabb munkát az iraki fővárostól mintegy négyszáz kilométerre délre fekvő nagyvárosban, Nasszíriában. Ott ugyanis megbetegedett a szakács, amőbát találtak a vérében. A gyógyulás halvány reménye érdekében haza kellett utaznia. Az ottani művezető korábban Erbilben, Irak északi, kurdok által lakott részén dolgozott, hasonló beosztásban. Szerencsésnek mondhatta magát, mert túlélte egy pisztolylövést, amit egy kurd terrorista tévedésből eresztett belé. Csak néhány centin múlt az élete. Persze őt nem olyan fából faragták, hogy ettől elment volna kedve az iraki munkáktól. Lábadozásának idejére a cég fizette mennyasszonya kint tartózkodását. Ám mire én Nasszíriába érkeztem, már teljesen begyógyult sebe. Egész további életemre kihatott egy tőle származó megjegyzés:

- Bár sohasem szerettem tanulni, annyit azonban mégis tanultam, hogy ne kelljen dolgoznom!

Amikor egy fáradtságra panaszkodó munkás felvetésére válaszolt, bizonyára fizikai munkára gondolt, de akkor ő így mondta, ilyen pontatlanul.

Új munkakörömbe az volt az egyik feladatom, hogy biztosítsam a napi egyszeri főtt ételt a mintegy két tucat melós részére. A munkások a nagy meleg miatt önként vállalták az éjszakai műszakot. A bérelt házba reggel tíz körül érkeztek meg, ahol már várta őket a meleg étel. Gyakran előfordult, hogy egy végsőkéig megviselt kolléga csak néhány óra pihenés után érezte magát elég erősnek az étkezéshez. Természetesen nekem kellett mosogatni is, ám nem volt ez teljesen idegen munka

az összes feszültséget, mintha mi sem történt volna, visszatértünk a többiekhez, a tévészobába. Persze senki sem kérdezte meg tőlünk, hogy mit csináltunk a kertben, de ez amúgy is látszott összevert képünkön. Néhány nap múlva odajött hozzám egy kolléga:

- Pista, egyetérték veled. Én is párttag vagyok!

- Látod, ez a különbség kettőnk között! Én nem, csak a szüleim becsületét védtem a minap.

A helyettes és köztem az incidens után egészen elfogadható kapcsolat alakult ki. Valami olyasmi, mintha megtanultuk volna tisztelni egymás öklét. Számomra tanulsága is volt az esetnek: láttam, mily gyenge lábakon áll a szocializmus ügye.

Később, amikor már itthon is szabadon el lehetett mondani véleményünket a fennálló rendszerről, nem szerepelt a rendszerváltók között egyetlen iraki munkatársam sem.

Sajnos, a boldog idők is elmúlnak egyszer! Véget ért a második iraki munkám is. Kuvaiton keresztül jöttem haza, de előtte több éjszakát is eltöltöttem fővárosában. Semmit sem rontott öröömömön, hogy a mesés gazdagságú Kuvait City-ben tartózkodásom teljes költségét nekem kellett állnom. Valóban volt miből! Rendkívüli szerencsém volt hazautazásom időpontjával is. Néhány órával távozásom után ugyanis terrortámadás érte a szupermodern repülőteret. Több, mint két Lada árával a devizaszámlámon, megannyi élménnyel gazdagabban és sértetlenül érhettem haza. Mindez megerősítette hitem, hogy a sorsnak még tervei vannak velem. Kell ennél több a boldogsághoz? Akkor úgy gondoltam, hogy nemigen.

30. Sándor és Pirike

Sándor később a mentorom lett, ha akad bennem egy kis dörzsöltség, annak jelentős része tőle ragadt rám. Emlékszem, a mára már megszűnt Becsali csárdában italoztunk éppen, amikor vita ütötte meg a fülünket. Egy felszolgáló osztozkodott a vendéggel jó néhány korsó sör árán. Nem tudtam eldönteni, hogy kinek van igaza, így kíváncsian hallgattam a párbeszédet, míg egyszer megszólalt Sándor:

- Figyeled, hogy milyen szemét?

- Kiről beszélsz? Nekem sejtetem sincs, kinek van igaza - értetlenkedtem.

- Pista, azt figyeld, kinek a szavai segítik elő, hogy tisztázódjanak az események, és ki az, aki ködösít! Erről ismered fel a mögöttes szándékot.

Szavai nyomán számomra is egyértelművé vált az igazság. A pincér mindig arról beszélt, hogy hol, mit kért, és abból mikor mennyit fizetett a vendég. Míg a másik felháborodást színlelve, egyre csak azt ismételte, hogy hányszor fizessen még, hiszen ő már többször is bőven adott. Persze az eset ennél egy kicsit bonyolultabb volt, de így leegyszerűsítve is jól példázza, hogyan láthatunk át embertársaink ravaszkodásán.

Sándor számtalan jó tulajdonsággal rendelkezett. Többek között igen szórakoztató egyéniség volt e mindig ápolt és jól öltözött férfi, aki állandóan készen állt egy-egy jó poén elsütésére. Gyakran előcítált mondásai voltak:

- Pénzem semmi, de becsületem az eget veri. Az idő halad, a becsület fogy!

Mindkét mondás jellemző volt rá. Amíg az első mondás vége a családi és baráti kapcsolataira vonatkozott, addig a második vége az üzleti jellegűekre. Egyébként a pénzre utaló rész sehogy sem passzolt rá. Ha nagy ritkán mégis pillanatnyi készpénzhiányban szenvedett, mert nem akadt számára semmi maszekolni való, akkor csak vissza kellett vinnie az üres piás üvegeket a boltba, és máris megvolt a két-három napi nedűre való.

Megismerkedésünk után „az addig üsd a vasat, amíg meleg” jelmondat lényegi részét követve igyekeztem minél több időt társaságában tölteni. Egy otthonában tett látogatás után néhány nappal az utcán szembe jött velem tündéri felesége, Pirike.

- István, te félsz tőlem?

- Én? - kérdeztem őszintén meglepődve.

- Igen te! Különben miért kerülsz?

- Ezt nem értem!

- Tudom, hogy Sándor így is, úgy is iszik, akár veled, akár nélküled! Viszont ha itthon innátok, legalább én is kapnék valamit a férjemből.

Ezután szinte napi vendég lettem Sándor lakásán. Nem jártunk tovább a Vadvirág nevű sörözőbe sem, ahol megismertem életem legnagyobb jótevőjét. Meg kell említenem, hogy alkoholfogyasztásban minden igyekezetem ellenére sem tudtam lépést tartani új barátommal.

Szerettem Pirikét, miként a két gyermeküket is. Ám Sándorhoz fűződő barátságom éppolyan védetté tette őt szememben, mintha a nővérem lett volna. A vidám teremtés, ha jókedve volt, cigánydalokat énekelt és a cigánytánc alapjaira oktatott. Beszédes hangulatában gyakran mesélt gyerekkoráról, a hagymaföldről, amelyen dolgozott. Több mint tíz évig hihetetlen

türelemmel viselte Sándor alkoholizmusát. Igaz, férje ellátta őt szép ruhákkal, ékszerrel, sőt gyakran még gyöngédséggel is. Ám, amikor egyértelműen látszott, hogy a jó tíz évvel idősebb Sándor szervezetét egyre eredményesebben mérgezi az alkohol, felesége a szokásosnál is több mosollyal kezdte szemlélni a körülötte lévő férfiakat. Hogy előtte mily módon kívánta férjét jó útra téríteni, azt nem kötötte az orromra. Már megjöttem Irakból, és amíg azon gondolkodtam, mi legyen további sorsom, addig is betanított villanyszerelőként dolgoztam Sándor irányítása alatt. Hetek óta azon tevékenykedtünk, hogy felújítsuk a munkások részére készült fürdőt és öltözőt Pirike munkahelyén, amikor egy elgondolkoztató eset történt. Én, mint rendesen, egy csésze kávé reményében nyitottam be Pirike irodájába. Ő mindig az átlagosnál nőiesebben öltözött, de ez alkalommal a megszokotthoz képest eggyel több gomb volt begombolatlan blúzában. Megakadt a szemem a kreol színű halmok közt megbúvó izgató völgy melltartóból kilátszó részén. Pirike nevetve megfogta a tarkóm, majd egy mozdulattal magához húzta a fejem.

- Ugye jó? - érdeklődött a szép nő magabiztosan.

Persze, hogy jó volt! Ezért is maradtam mozdulatlan egy-két másodpercig, bár tartott volna örökké a csend, ami rám borult, míg éreztem selymes bőrének illatát és a rövidesen engem is elárasztó forróságát. De egy szívdobbanása eszembe juttatta Sándort, a barátomat, a jótevőmet. Még mindig mámorosan kaptam el a fejem.

- Nem. Bárhogy is szeretném, ezt nem tehetem meg a barátom feleségével! - védekeztem.

Pirike a szemembe nézett, de mintha egy kicsit szomorúbban, mint néhány másodperccel azelőtt.

- Ha nem, hát nem!

Nem is tudom, hogy miért, de szégyenkezve mentem ki az irodából. Biztos voltam benne, hogy Pirike nem szerelem miatt engedett - egy röpke pillanatra - női vágyainak, de afelől sem voltak kétségeim, hogy ez komoly jelzés volt. Ha Sándor nem hagyja abba a mértéktelen piálást, lehet, hogy hamarabb vesztí el feleségét, mint az egészségét. Itt kell barátom védelmére kelnem. Hiába is ivott bármilyen sokat, viselkedésében mindig ember tudott maradni. Nem kezdett el kötözködni, és a rókákat sem kergette egy-egy lerészegedése során. Csupán a nyelve és a lába mondta fel időnként a szolgálatot.

- Látom, már megint sikerült eláznod. No gyere, menjünk át a másik szobába, és aludd ki magad! - szólt hozzá gyengéden Pirike, miközben az ágyára segítette férjét, aki néhány óra múlva ismét készen állt a bevetésre, igaz, csak az ivás területén.

Sándor kollégája - a cég másik csoportvezetője - abban az időben többször is kérdezte tőlem:

- Te a Sándor barátja vagy, miért nem szólsz neki, hogy jobb lenne, ha visszavenne a piálásból?

- Mert egyúttal a beosztottja is vagyok! - védekeztem bután.

A Pirikével történt eset után egyértelmű volt, hogy nem halogathatom tovább azt, ami elkerülhetetlen, és mindenképpen javasolnom kell barátomnak a mielőbbi életmód változtatást.

- Sanyi, egyre rosszabbul nézel ki! Ha így folytatod tovább, hamarosan megöl a pia. Abba kéne hagynod, nem gondolod? - kérdeztem aggódva.

- Miért kéne? Az apukám is él még, pedig iszik ám ő is rendesen! - kacsintott rám a főnököm pont úgy, mintha egy jó viccet mondott volna.

- Az egészen más eset, hiszen ő még nem feküdt heteket kórházban szívideg-gyulladással. Ha így folytatod, nem fogsz addig élni, mint ő.

Egy darabig kíváncsian szemlélte arcomat, majd miután meggyőződött róla, hogy nem csak viccelek, így válaszolt:

- Pista, ne piszkálj te engem! Van enélkül is elég bajom! Mindig is ittam, nem bírnék ezen változtatni! Hiába is próbálsz meggyőzni bármivel!

Hogy végignézzem, hogy romlik barátom házassága, egészségi állapota, ahhoz én nem voltam elég erős! Nem tehettem mást, szakítottam vele, mint főnökkel, mint baráttal egyaránt. Fájdalmas döntés volt. Mert azzal járt együtt, hogy utána Pirikével, és Sanyi két gyerekével is egyre ritkábban találkozhattam. Pedig akkor még nem is tudtam, hogy a velem egykorú asszonynak köszönhetem, hogy végre-valahára felkészültem az életre, és nyitott lettem a házasságra is. A barátom felségéből áradó természetes jókedv hozzájárult ahhoz, hogy ismét megtaláljam, ami valaha megvolt, ám régen elveszett, az életerőm.

Néhány hónap múlva Pirike elköltözött Sándortól. Lám, hiába álltam félre! Ám jót tettem ezzel is, hiszen a feleség kis idő múlva kitelepült Münchenbe. És utána Manfréddal élt, egy jó anyagi körülmények között élő német állampolgárral, aki befogadta őt és két gyermekét. Úgy hallottam, boldogan éltek. A sors fintora, hogy Manfréd régebben ismerte a családot, mint én, hiszen bő tíz éve rendszeresen náluk vendégeskedett.

Mikor legközelebb találkoztam Sándorral, már önmaga roncsa volt. Elmesélte, hogy magányos lett, neje a két gyerekkel együtt otthagyta őt.

- Nem tarhattad volna magadnál az egyiket? - érdeklődtem együttérzőn.

- De, csak én nem akartam. Sehogy sem tudtam volna megadni a gyereknek azt az életszínvonalat, amit a másiknak Manfréd tud nyújtani. Előbb-utóbb megutált volna engem ezért. Így engedtem, menjen mind a kettő Pirikével - mondta a vert helyzetben is nemes férfi.

Utolsó találkozásunk után néhány hónappal kaptam a hírt: meghalt a barátom, elvitte őt a beteg, ám jó szíve.

31. Újra itthon

Egy szép, decemberi napon boldogan érkeztem meg a kuvaiti társához képest szürkének tűnő ferihegyi repülőtérre. A magammal hozott ajándékok szétszortása után ideje volt elgondolkodni azon, mit is kezdjek magammal, megspórolt pénzzel, devizámmal? Életem legnagyobb hibáját követtem el akkor, amikor úgy döntöttem, hogy nem fektetem be pénzeszkömet a szövegírásba. Pedig az elég lett volna a sikerhez vezető úton egy „kezdeti lökésnek”. Tőkém felével beugrót vehettem volna egy közepes zenekarba egy anyagiakban szegény, ám kiváló képességű zenésznek. Cserébe én írtam volna az együttesnek a szövegeket. Egy jelentős összegből jutalékot adhattam volna azoknak a szerkesztőknek, akik rendszeresen „nyomatták” volna dalainkat. De nem ezt tettem, hiszen távol állt tőlem az üzleti szellem. Én egy hithű „kommunista” gyermeke voltam, és a családi szótárban a negatív szavak között állt az ügyeskedés is. Hoztam a szokásos formám, amikor úgy gondoltam, a szövegírás helyett inkább tovább tanulok. Azon kívül, hogy a néha még ma is fájó döntésem miatt azonnal felkössem magam, még két lehetséges út állt előttem. Vagy a bagdadi munka után kedvet kapva az építőiparhoz, a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola erősáramú karára jelentkezem, vagy a szakács szakma iránti szeretetem miatt a Vendéglátóipari Főiskolára. Mivel a Kandóban a matematika volt a főtárgy, az én hajdani sikertárgyam, természetesen az első lehetőséget választottam. Néhány hónapig tartó gondolkodás után, egy év felkészülés következett. Hogy biztos legyen a sikeres felvételi, egy egyetemi tanárt kértem fel, hogy készítsen fel a vizsgára. Az első szintfelmérő órán szegény tanár az állat vakargatta erőfeszitésem láttán, mikor is egy háromjegyű számot kellett elosztanom egy kétjegyűvel.

- Nézze, tudom, hogy régen számolhatott számológép nélkül, de a felvételin várhatóan nem engedik meg annak használatát. Ha hazamegy, gyakoroljon egy kicsit. Egyébként, mivel nem vagyok olcsó, pláne az ön fizetéséhez képest, ezért megígérem, ha úgy érzem, hogy nincs esélye a sikeres felvételre, majd szólok, ne fizessen feleslegesen.

Én megfogadtam tanácsát, napközben kevertem a maltert, a gipszet, míg otthon egyre-másra oldottam meg a kapott feladatokat. De meg is lett az eredménye, úgy fél év múlva így szólt hozzám a tanár:

- Már látom, magát biztosan felveszik, és el is végzi majd az iskolát.

Igaza lett! A felvétellel nem csak főiskolás időszakom kezdődött el, hanem egy új sikertörténet is. Néhány ismétlő vizsgával ugyan, ám évisméltás nélkül szereztem meg a villamos üzemmérnöki diplomát. Szerettem újra diáknak lenni, bár a tinédzser koromban még meglévő memóriám jó részét már kilökte a pályáról az addig elfogyasztott tetemes mennyiségű alkohol. Mégis, a remélt sikerrel vettem az egyre újabb akadályokat. Összesen tizenheten nyertünk felvételt az „Erőművek és Hálózatok” kar levelező tagozatára. Most sem igazán értem, hogy lehet egy ilyen szakot szeretni? Szerintem sehogy, én is csak azért jelentkeztem oda, mert csak valamely erősáramú kar választása esetén remélhettem cégemtől némi, nem anyagi jellegű támogatást. Az első tanév végén mindössze négyen tettünk eleget, három bal- és egy jobbkezes fiú az első év szigorú követelményeinek. Furcsa a véletlen, nemigen volt korábban balkezes sorstársam osztálytársaim között, és most lett kettő is. Lehet, hogy ez volt az igazi hely, ami számomra mindig is elrendeltetett? Ez lett volna az a közösség, ahova mindig is tartoznom kellett? Ma, már tudom, hogy nem. Mindenesetre ez utóbbi felvételt látszott igazolni a csoporttársak között kialakult jó kapcsolat, amely az iskolán túli időszakra is megmaradt, míg végül teljesen elkopott, miként az összes hajdani, égő szenvedélyem. A negyedik év elteltével „beért a vetés”: zsebemben volt az üzemmérnöki végzettséget igazoló diploma! Megfelelő

végzettségem már volt, de hivatásra azóta sem leltem. Nem véletlen, hogy friss diplomával villanyszerelőként helyezkedtem el, több mint kétszeresét vihettem haza korábbi fizetésemnek. Ki gondolta volna e sikerektől hemzsegő néhány év után, hogy sohasem fogom azzal keresni a kenyeremet, amit igazán szeretek majd csinálni. Igaz, akkor még az sem látszott biztosnak, hogy valaha lesz olyan elfoglaltság.

32. Házasságom

Nyolcvanhat februárjában, egy gyönyörű szombat este, első sikeresen befejezett főiskolai félévemet ünnepeltem egy társskereső klubban, amikor szemeimben egy liter bortól kölcsönzött csillogással, táncra kértem egy korban, magasságban hozzám illő lányt. Nagy és kölcsönös szerelem lett belőle, később pocsék házasság.

Pedig minden olyan biztatóan kezdődött! Végre találtam egy lányt, akin nem látszott egy perc után, hogy köztönivaló bolond az, aki elveszi. Igaz, akkor még nem ismertem a szüleit, akikkel a házassága után is együtt akart élni. És együtt is éltünk! Halottakról viszont vagy jót vagy semmit. Főként ezért nem fogom ismertetni házasságom megromlásának okát, évekig tartó fájó folyamatát. A lényeg az, hogy mire a szülei által vásárolt házra felhúztunk egy emeletet, és kinyögtük az építési kölcsön minden részletét, kapcsolatunk már romokban hevert. De addig legalább volt néhány szép évem! A házon, a ház körül dolgozva boldogan énekeltem, pont úgy, mint aki azt hiszi, munkájának gyümölcsét egyszer még unokája is élvezi. Ő is játszani fog a kerti hintán, és használja majd az új garázst.

Ezt a reményt még az is élte, volt egy tündéri gyermekem, és ő lett közöttünk a legnagyobb kohéziós erő. Néhány sebesen múltó év után összetört egoval szerettem volna szabadulni kisiklott házasságom romjai alól, de nem lehetett. Meg kellett várnom, hogy kislányom egyre inkább világra csodálkozó értelme megértse végre, szeretett apja miért hagyja el őt is, szegény anyjával együtt. Jó néhány évig hiába vágytam a nekem is járó boldogságra.

Nyolc évvel diplomám megszerzése után osztályvezető lettem a Csepeli Kórházban. Voltam valaki, akit munkájáért elég jól megfizettek. Elégedett voltam az átlagos jövedelemnél némileg magasabb fizetésemmel, könnyen tehettem, mert sohasem voltak magas igényeim.

A boldog családi életen kívül valami más is hiányzott az életemből. Sokáig nem jöttem rá, vajon mi lehet az? Történt, hogy az „Add a kezed” nyugdíjas klub vezetője felkért, hogy a klub nyitására írjak egy pár soros, rímekkel tarkított köszöntőt. Úgy gondolta, ez nem lehet probléma egy valamikori szövegírónak. Nem várt sikere lett az elkészült néhány soros versnek. Talán azért, mert sikerült benne kifejeznem az akkortájt körülöttem lopakodó magány kesernyős hangulatát. A klub működése alatt nemegyszer kérték tőlem, hogy újra és újra adjam elő a nekik írt verset. De ez még nem lett volna elég ok arra, hogy az általam sohasem - az érdemei szerint - becsült versírás felé fordítsam érdeklődésemet. Kellett hozzá egy újabb szerelem is. Ami mindenképpen beteljesülés nélkül ért volna véget, hiszen rossz házasságom ellenére nem kívántam megcsalni feleségemet. Szilvike amúgy is áthidalhatatlanul fiatalabb volt nálam. Ő egyszer beszélt nekem arról, milyen jó dolguk is van a múzsáknak, milyen könnyen halhatatlanná válhat nevük, elég csak megszületniük. Úgy gondoltam, hogy ő is remek múzsa lehetne, és hogy az is legyen, elkezdtem verseket írni. Levettem a polcra egy, a versírás rejtelmével foglalkozó könyvet, kilestem belőle néhány verselési fajtát és szabályt, melyek nagy részét néha alkalmaztam is.

A szerencsém vált egyben a szerencsétlenségemmé is. Hiszen hamar kitűnt, hogy nagyon könnyen találok rímeket. Miután megtanultam azt is, hogy melyeket érdemes megtartani, a rímelés vált fő alkotói fegyveremmé. Sajnálatos, hogy ez olyan korban történt, mikorra a rímeknek kora lejártnak látszik. Kezdeti verseimben még kísérletezgettem, amíg meg nem találtam a számomra kedvező formát. Sajnos, az sokkal közelebb van a klasszikusok stílusához, mint az általam nem becsült posztmodern verselési módhoz. Miért nem vagyok képes elfogadni a korunkra már-már általánossá váló formát? Mert hatására az olvasók tömegei

fordultak el a versektől. Hiába a posztmodern stílusban alkotók számára rendszeresen kiosztott címek és egyéb elismerések méretlen halmaza, ha haldoklik kezeik között a vers. De én ebben nem fogok részt venni! Tudom, hogy egyszer majd eljön az idő, amikor az olvasók kíváncsian fordulnak majd a költészet régi alkotásai felé. Megfejtene szeretnék majd a titkot, milyen is volt valaha az elfeledett, de egykor tömegek által olvasott vers. Nos, akkor majd előkerülhet néhány versem, ha az isteni gondviselés is úgy látja jónak. A lelkem mélyén mindig is tudtam, hogy a kedvező fordulathoz nem elég egy emberöltő, és a remélt változás sehogy sem történhet meg még az én életemben.

33. A csepeli Lenin szobor

Először egy főiskolai tanáromtól hallottam, hogy ténylegesen véget ért az egypárt-rendszer, mivel magalakult egy új párt, az MDF. Meglepő hír volt! Ki gondolta volna, hogy ezt valaha is engedélyezik? Akkoriban már készültünk az államvizsgára, ki volt adva a szakdolgozat témája is. Napi nyolc órás munkaidőben dolgoztam, a házam már felépült ugyan, de hétvégén még akadt elég házkörüli munka is. Ezért gondoltam úgy, hogy ennek a hírnek majd később, a vizsgák után veszem hasznát. Ám számomra más sors volt megírva. Egy másik rendszerváltó párt lett az egyetlen párt, amelynek valaha is tagja lettem. A főiskolás tanulmányomat nyolcvankilenc nyarán fejeztem be. Rövid ideig nem történt velem semmi különösebb dolog, csak éltem bele a világba. Kilencven február elején úgy hozta a sors, hogy Csepel útjait róva, két táblán akadt meg a szemem. Az egyik, a hajdani üzlet helyén megnyílt helyiség funkcióját hirdette: „A CSEPELI SZABAD DEMOKRATÁK IRODÁJA” míg a másik arról tájékoztatót, hogy pár perc múlva taggyűlést tartanak, amelyre meghívnak minden kedves érdeklődőt. Nos, én mind a két szempontnak megfeleltem, mert elég kedves voltam, és kétségkívül érdekelt az is, hogy bent mit találok majd. Megtudtam hamarosan! Mintegy húsz-harminc tette kész embert találtam bent, akik egy olyan jövőről álmodoztak - és ezért kész voltak tenni is -, ami túlmutatott legszebb reményeimen. Például, hogy a szabad választások után majd létrejön egy olyan társadalom, ahol mindenki abban hisz majd, amiben akar, és az állam nem lesz polgárainak zsarnoka; nem lesz internálás, vagy politikai okok miatti kényszergyógykezelés; az állampolgár majd nem csak háromévente látogathatja a világ nagyobb felét!

- Milyen szép álom, ezért én is szeretnék tenni! - szakadt ki belőlem a lelkesedés.

- Akkor miért nem lépsz be közénk? - kérdezte valaki.

- Miért is ne? - kérdeztem én is magamtól.

És attól a naptól kezdve életem fontos része lett a párt. Valahogy úgy, mint ahogy egy másik volt mindig is jó apámnak. Az alma nem esett messze a fájától. A különbség csak annyi, hogy ez egy más kor, más világ. De miért is lett volna ez egy más világ? Korunkban is az történt, mint eddig bármikor a történelem során. Az elkeseredett, tenni kész tömegek elérnek egy változást, majd lesznek olyanok, akik később a győztesek élére állnak és ők lesznek a haszonélvezők, de a lényeg, a remélt változás elvész kapzsi kezeik között. Igaz, valódi fejlődést mutatott, hogy a ma forradalmárai finomabb módszerekkel irtják ellenfeleiket, mint korábban a jakobinusok.

De akkor minderről még semmit sem tudtam. Boldogan készültünk a szabad választásokra. Mivel belépésem után minden időmet a szadeszosokkal töltöttem, Editke megkérdezte tőlem:

- István, kevesen vagyunk, akik döntünk egyes kérdésekben, mivel neked van elég időd, nem akarsz ügyvivő lenni, akkor lesz szavazati jogod!

- Miért, azokat nem választják?

- Úgy kéne, és majd úgy is fogjuk, ha helyre rázódnak a dolgok. Majd az első szabad országgyűlési választások után mi is megválasztjuk saját szervezetünk vezetőségi tagjait, kidolgozzuk a működési szabályzatunkat is. De erre jelenleg nincs időnk, és addig minden aktív tag, aki akar, szavazati joggal rendelkező ügyvivő lehet. Ezért is kérdezlek meg téged, hogy el akarod-e mondani a véleményed?

A csepeli SZDSZ-ben mindnyájan éreztük, hogy a hajdani vörös Csepel jelképnek számít, ezért szeretnünk volna egy, az országos választások eredményére is kiható lépést tenni. Kapóra jött, hogy megismertük, a hatvanas években zsíros kenyeret tartó Lenin-szobor hiteles történetét. Az '56 után a kerületnek ajándékba adott szobor rossz anyagminősége miatt elkorrodált. Ezért a hatvanas években a Csepeli Fémműben egy másolatot készítettek róla, és ezt helyezték ki a Csepel Művek főbejárata elé a tönkrement eredeti helyett. Később, a rendszerváltás idején ezért nem tartott rá igényt a Szovjet követség, akinek felkínálták, és ezért nem volt védett műalkotás sem. Így nem volt törvényi akadálya a szobor eltávolításának. Hogy miért véltük szükségesnek a Lenin-szobor eltávolítását? Nos, Lenin a mi szemünkben nem annyira ember, mint amennyire egy sokjelentésű jelkép volt. Egy olyan hatalom szimbóluma, amely kétszer is fegyveresen lépett hazánk területére. A szobor eltávolítása üzenettel bírt: „Emberek! Eljött a ti időtök, a minden szempontból szabad választás! Kezetekbe vehetitek sorsotokat, és nem kell félnetek, nem lesz itt már semmiféle visszarendeződés!”

Megvolt már a felelet a mit és miért kérdésre. De meg kellett fejteni a mikor és hogyan. Az első kérdésre találtuk meg hamarabb a választ. Úgy gondoltuk, hogy az lenne a legjobb, ha március tizenötödikére eltűnne az orosz/szovjet birodalmi csapatokra emlékeztető szobor a helyéről. Már csak azt kellett eldönteni, hogy hogyan történjen mindez. Talán nem mindenki tudja, hogy az akkori SZDSZ a polgári radikalizmus híveire is számított és számíthatott. Nem véletlenül merült fel, hogy a kerületi szervezet saját maga távolítsa el a nem kívánt szobrot. Néhány órás vita után egy kompromisszumos javaslatot szavaztunk meg, ami szerint adjunk ultimátumot a kerületi Tanácsnak, ha tizennegyediken tizenhét óráig nem távolítják el a szobrot, akkor az SZDSZ Csepeli Szervezete fogja ledönteni a rendszer szimbólumát. Már csak egy kérdés várt megválaszolásra. Mindezt hogyan adjuk a kerületet irányító tanács vezetőinek tudtára? Úgy döntöttünk, hogy egy ügyvivő majd bejelentkezik náluk, és közli velük a párt igényét. Akkoriban (a négy-igenes választás után) talán már folyt a munkásörsg lefegyverzése, de erről nem volt hiteles adatunk. Akik már csak hírből ismerik „a proletáriátus élcsapatát”, azoknak el kell mondanom, hogy '56 után hozták létre azzal a céllal, hogy szétverjen minden, a proletárdiktatúra megdöntésére tett kísérletet. Mindnyájan tudtuk, hogy '56 után a kívánt feladat elvégzésénél lényegesen kevesebbért is ítélték halálra embereket, ezért nem tolongtak a jelentkezők. Mivel újra kíváncsi lettem, hogy milyen jövőt szán nekem a sors, jelentkeztem a feladatra. Béla vállalta, hogy elkísér. Tizennegyediken tíz órára meg is jelentünk a VB-titkár irodájában, és elmondtuk jövetelünk okát.

Talán sejtették, hogy a két „kopott veréb” valami komoly okkal kérhet olyat, ami teljesen eltér a kor megszokott protokolljától. Néhány perc múlva már velünk szemben ült a tanács öt-hat prominens személyisége. Mi előadtuk mondanivalónkat, majd a VB-titkár felkérte a tanács jogászát, hogy tájékoztassa a résztvevőket az üggyel kapcsolatos tényekről.

A jogász megerősítette, hogy nincs semmi akadálya a szobor eltávolításának, legfeljebb annak módja és az utána történő elhelyezés a kérdés. A VB-titkár ezután felhívta a Csepel Művek múzeumának vezetőjét, hogy el tudja-e helyezni az eltávolított szobrot, amire igenlő választ kapott. Ekkor a VB-titkár egy javaslattal fordult felénk.

- Bár nincs róla tudomásom, hogy a munkásörök készülnének valamire, de ők is olvashatták reggel a Csepeli SZDSZ Szervezetének kiragasztott plakátjait a tervezett szobordöntésről, ezért azt javaslom, hogy biztos, ami biztos, távolítsuk el korábban a szobrot.

Bélával elgondolkoztunk a hallottakon. Valóban nem lehetett látni még, hogy a szocializmusnak mennyi hű támasza van, hány tenni kész kommunista lehet a hajdani „vörös Csepelen”? Megegyeztünk Bélával, hogy támogatjuk a felvetett kérdést. Ezután már gyorsan peregtek az események. Elfogadtuk, hogy a Képzőművészeti Kivitelező Vállalatot bízunk meg a szak-

szerű, rongálásmentes kivitelezéssel. Nálunk, a két amatőr politikusnál nem volt pecsét. Így csak aláírásunkkal tudtuk hitelesíteni a megrendelést. Igaz, a felkért vállalat csak ezért fogadta el ezt, mert a tanács garanciát adott az összeg kifizetésére. Ezután már csak egy önként vállalt feladatom maradt. Fel kellett hívnom a Fekete Doboz nevű, média érdekeltségű csoport képviselőjét, hogy közöljem vele, ha fel akarja venni egy Lenin szobor eltávolítását, akkor igyekezzon, mert Csepelen hamarosan láthat egyet! Az a tény, hogy a szobor eltávolítását leadta az akkori TV-híradó, már arra utaló jel volt, hogy igazából nem is volt félnivalónk. Délután két és három óra között már eltűnt a kérdéses szobor, viszont a meghirdetett időre megjelent néhány külföldi rádió riportere, és a téren kószáló embereket kérdezték, hogy szerintük mi történt ott és főleg, hogy miért? Addigra természetesen már ráérték azok az ügyvivők is, akiknek halaszthatatlan dolguk volt délelőtt, és hogy ők is kivehessék részüket a sikerből, ezerrel nyomatták az interjúkat.

Az országgyűlési választások után visszaléptem a politizálástól. Nem indultam el sem a Csepeli SZDSZ ügyvivői, sem az őszi önkormányzati választásokon, pedig az utóbbiban minden körzetben nyertünk. Én csupán azért adtam politizálásra a fejem, mert szerettem volna hinni valamiben. Később egyre inkább azt vettem észre, hogy a hatalomba került párt holdudvarában mind nagyobb mértékben jelentek meg a megélhetési politikusok, és eltűnedeztek azok, akik hittek szervezetünk céljaiban.

Ilyet már láttam, és nem vagyok rá kíváncsi még egyszer! Az ördög vigye a politizálást! Évek óta szavazni sem járok, nem látok kiutat, csak komor reménytelenséget.

Átéltam én is, amit egykor az édesapám: győzelemre segítettünk egy-egy ügyet, mégis veszítettünk, mert valahogy semmi sem lett olyan, hogy tiszta szívvel mondhassuk, ezért érdemes volt!

34. Korunkban

Így szólt hozzám tizenhat éves lányom:

- Apu, látom, nem vagytok boldogok. Miattam e rossz házasságot nem kell folytatnotok!

Végre! Előlről kezdhettem mindent. Szerencsére még megmaradt valami egyre fogyó hitemből, valami, ami erőt adott a negyvenes éveim végén. Kis idő múlva eladtuk a már kifizetett házat. Miután vita nélkül osztoztuk meg közösen szerzett értékeinken, megszüntettük a házassági vagyonszövetséget. Ezután a szebb jövőbe vetett hittel kezdtük meg külön életünket. A lányom anyjával maradt, jelenleg Pécsre jár egyetemre, és én minden hónapban boldogan utalom el a gyermektartásért járó összeget.

Emlékké vált az emeletes családi ház, ahogy a csepeli kórház és az osztályvezetői beosztásom is. Úgy a kétezredik év körül, egy rövid munkanélküli állapot során fájdalmasan tapasztaltam, ha újra dolgozni akarok, egy esélyem marad: a kétkezi munka, az építőipari villanyszerelés. Bárki elképzelheti, hogy esett az ülőmunkától elpuhult testemnek a napi tíz-tizenkét órai vésés, talpamnak a fárasztó létrán állás. De összeszorítottam a fogam, miképp apám is korábban, amikor hívta őt a haza örökké szent szolgálata.

Később meghozta kívánt eredményét az a szokásom, hogy ha rosszabbul mentek dolgaim, tanulni kezdtem. Évek alatt finanszíroztam magamnak majd' félmillió forintnyi tanulást, szerevezve számtalan szakmai tevékenység elvégzésére jogosító engedélyt és oklevelet. Diplomám kézhezvétele után tizenkilenc évvel jelenleg a Pável-Bau Kft. ügyeit vezetem, alig magasabb jövedelemért, mint amit korábban irodavezetőként elértem. Nem irigylésre méltón jól menő cég az enyém, de legalább okom van feltételezni, hogy ez lesz végre az utolsó munkahelyem. Ahogy már említettem is, nem vagyok nagyigényű. Nekem őszintén elég, hogy Velencébe többször eljutottam. Igaz, utószezonban, busszal és a fűtetlen lakókocsiban éjjel vastag hálósákba bújva, kis didergéssel fizettem a nappali látnivalóért. Azért ne sajnáljanak, ennyi luxusért nem kellett hónapokig fogamhoz verni a garast.

Manapság naponta írok árajánlatokat, szerződéstervezeteket, egyre gyakrabban fizetési felszólításokat, de apró billentyűket verve gépelek szépprózát vagy még szebbnek vélt verseket. Géphez köt munkám és hobbim egyaránt. Az egyikből megélek, a másik szint hoz életembe. Mégis, valami fontos dolog hiánya bánt, mint a vacsora elmaradása a kivert kutyát. Hol jársz átütő siker? Pedig csak hírből ismerlek, mégis vágyom rád, bár jól emlékszem még sok boldogtalan évre, amihez képest ragyogó, sőt remény feletti mostani helyzetem.

Élem a vállalkozók, a túléléshez feltétlenül szükséges kis simliktől sem mentes életét, pontosan úgy, mintha nem is egy hithű „kommunista” gyermeke lennék. Egyre gyakrabban érint meg a másokon nyomot hagyó, sebesen nyomuló nyomor, és hogy megnyugtassam háborgó lelkiismeretem, olykor - némi örömmel, hogy még megtehetem - pénzt vetek az utcai koldusok elé. Néhány éve magánéletem is rendeződött, megtaláltam társam, akivel együtt töltjük a dolgoz munkaheteket követő rövid hétvégeket, és olyankor, mint férfi, én is boldognak érezhetem magam.

Ötvennégy leélt év alatt jól megtanultam, minden ember legnagyobb ellensége saját, kínzó elégedetlensége. De engem nem űz, nem bánt el nem ért vágy, amim van, nekem elég pénzből, élményből egyaránt! Így bátran idézhetem egy korai versemből kedvenc mondatom: Boldognak érzem magam, mert nem vagyok boldogtalan.